

Grov kvinnofrids- kränkning

– vad vet vi efter tio år?

Brottet *grov kvinnofridskränkning* regleras i *Brottsbalken 4 kap 4 a § st. 2*:

4 a § Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

2 st Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff. Lag (1999:845).

Författare: Hanna Brandt & Emma Wilén

© Roks 2010
Hornsgatan 66, 118 21 Stockholm
www.roks.se
info@roks.se

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
2 BAKGRUND	2
2.1 Införandet av brottet grov kvinnofridskränkning	2
2.2 Våldets normaliseringsprocess	3
3 BROTTSKONSTRUKTION & STATISTIK	4
3.1 Brottskonstruktion	4
3.2 Statistik	6
4 FALLBESKRIVNINGAR	11
4.1 Fall 1	12
4.2 Fall 2	14
4.3 Fall 3	16
4.4 Fall 4	19
4.5 Fall 5	21
4.6 Fall 6	22
4.7 Fall 7	24
5 DISKUSSION	25
6 REFERENSER	31
Bilaga 1: Brås definitioner av begrepp i kriminalstatistiken	33

Grov kvinnofridskränkning

– vad vet vi efter tio år?

Roks rapport 1/2010

1 INLEDNING

Brottet grov kvinnofridskränkning har idag funnits i drygt tio år. Syftet med införandet av brottet var att synliggöra mäns våld mot kvinnor som ett strukturellt samhällsproblem. Brottet innebar en helt ny typ av brottskonstruktion genom att *uppregade brottsliga handlingar beskrivs som en brottsenhet*. Bestämmelsen är speciell också så till vida att den är könsspecifik med en manlig förövare och ett kvinnligt offer. Medan tidigare lagstiftning endast kom åt enskilda gärningar avser brottet grov kvinnofridskränkning alltså att kriminalisera de upprepade kränkningar som våld i nära relationer innebär. Dock har brottet visat sig behäftat med en hel del problem.

Under de år som bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning funnits har både antalet anmälningar och lagförda personer ökat: År 2009 anmäldes mer än dubbelt så många fall av grov kvinnofridskränkning och fyra gånger så många personer lagfördes för brottet som år 2000. Samtidigt binds en gärningsman till brottet endast i en tredjedel av fallen, och det totala antalet anmälda kvinnofridsbrott är åtta gånger större än antalet personer som har lagförts för brottet.

Roks kvinno- och tjejjourer möter varje år tusentals kvinnor, tjejer och barn som utsatts för mäns våld. Ungefär en tredjedel av kvinnorna polisanmäler brotten, som i en del fall rubriceras som grov kvinnofridskränkning. Genom att ta del av deras rättsfall får vi en uppfattning om hur tillämpningen av brottet grov kvinnofridskränkning i praktiken kommit att fungera.

Delar av rapporten bygger på Hanna Brandts examensuppsats: *Grov kvinnofridskränkning – Om problem vid rättstillämpning av rekvisitet ”led i upprepad kränkning”*.¹ Övriga uppgifter kommer från kriminalstatistik, litteratur och samtal med jourkvinnor med lång erfarenhet av att möta utsatta kvinnor. Utöver de sju fall som återges i fallbeskrivningarna hänvisas i rapporten till åtta andra rättsfall. Femton fall är i sig inte tillräckligt för att kunna dra generella slutsatser. Tillsammans med övrigt material är dock vår uppfattning att rapporten ger en god bild av de problem som idag är förknippade med grov kvinnofridskränkning

I maj 2010 beslutade regeringen att tillsätta en utredning för att utvärdera tillämpningen av grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Det är Roks förhoppning att utredningen ska ta tillvara på kvinnojourernas erfarenhet av att möta kvinnor som är eller har varit utsatta för kvinnofridsbrott.

Angela Beausang, Roks ordförande
Hanna Brandt & Emma Wilén, rapportförfattare

¹ Examensuppsats vid juridiska institutionen i Uppsala vårterminen 2010

2 BAKGRUND

2. 1 Införande av brottet grov kvinnofridskränkning

År 1993 tillsatte regeringen en kommission som fick i uppdrag att utifrån ett kvinnoperspektiv göra en översyn av frågor som rörde våld mot kvinnor samt föreslå åtgärder mot detta våld.² Kommissionen antog namnet *Kvinnovåldskommissionen* och avlämnade i juni 1995 sitt slutbetänkande, *Kvinnofrid* (SOU 1995:60). År 1998 antog riksdagen *Kvinnofridspropositionen* (Prop. 1997/98:55), som låg till grund för införandet av brottet grov kvinnofridskränkning samma år. Brottet finns reglerat i Brottsbalken (BrB) 4 kap 4 a § st. 2.

En bakgrund till att kommissionen tillsattes var den kritik som riktats mot hur våld i nära relationer hanterades av rättsväsendet och samhällets bemötande av våldsutsatta kvinnor. Kritikerna menade att mäns våld mot kvinnor i viss mån varit accepterat av samhället, dels på grund av patriarkalt tänkande, dels på grund av att denna våldsproblematik ansetts som privat och därför bagatelliserats och osynliggjorts.³ Detta ville man komma till rätta med.

Kvinnovåldskommissionen ville uppmärksamma att våld i nära relationer är ett brott som hänger samman med dagens *könsmaktsordning* då det typiskt sett begås av män mot kvinnor.⁴ (Könsmaktsordning är ett begrepp som går ut på att män som grupp är överordnade kvinnor som grupp. Mäns våld mot kvinnor förstås som den yttersta konsekvensen av denna maktobalans). För att synliggöra att våldet är könsspecifikt ville kommissionen införa ett könsspecifikt brott. Ett könsspecifikt brott kunde, menade man i propositionen, bidra till att synliggöra och kartlägga omfattningen av mäns våld mot kvinnor i nära relationer.⁵ Införandet av brottet sågs därför som ett led i jämställdhetspolitiken.⁶

Kommissionen ville utforma lagstiftningen utifrån våldsutsatta kvinnors livsvillkor och utgå från en helhetsbedömning av kvinnans livssituation, istället för att koncentrera sig på enskilda handlingar.⁷ Detta eftersom det typiska för mäns våld mot kvinnor är att kvinnan utsätts för många olika brottsliga handlingar av t ex psykisk, fysisk och sexuell karaktär som alla utgör led i en upprepad kränkning. Utöver könsmaktsperspektivet försökte kvinnovåldskommissionen alltså implementera en förståelse av mäns våld mot kvinnor. Syftet var att åstadkomma en rättstillämpning där mäns våld mot kvinnor skulle tas på allvar och hanteras som den brottsliga gärning det är.⁸ Kommissionens förslag till kriminalisering av kvinnofridsbrott var ett försök att i straffrättsliga termer synliggöra det könsrelaterade maktmissbruket med fokus på effekterna av upprepat våld.⁹

² "Kvinnoperspektiv" definierades av kommissionen som att "våldet måste ses ur ett könsmaktsperspektiv"

³ Berglund: *Straffrätt och kön*, s. 311

⁴ SOU 1995:60, s. 49

⁵ Prop. 1997/98:55, s. 23

⁶ SOU 1995:60, s. 401, Prop. 1997/98:55, s. 21

⁷ SOU 1995:60, s. 49 och s.302

⁸ Burman: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 274

⁹ Burman: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 93

I kvinnofridspropositionen anges att mäns våld mot kvinnor grundar sig på den könsmaktsordning som finns i samhället och som samspelar med samhälleliga normer, värderingar och attityder.¹⁰ I propositionen beskrivs även våldets karakteristika och den *normaliseringsprocess* som innebär att den våldsutsatta kvinnan internaliserar våldet (läs mer om våldets normaliseringsprocess nedan). Som förklaring till våldet anges föreställningar om mannens kontroll och kvinnans underordning i relationen.¹¹

Ytterligare ett förslag från Kvinnovaldscommissionen var att brottets könsspecifika karaktär skulle synliggöras också i den lagtekniska utformningen av bestämmelsen. Man ville frångå Brottsbalkens könsneutrala systematik och utforma lagparagrafen så att det första stycket skulle avse mäns brott mot kvinnor och det andra stycket övriga brott. Men regeringen var inte av samma åsikt utan ansåg att brottet skulle vara könsneutralt i första stycket (grov fridskränkning), medan det i andra stycket skiljdes ut de könsspecifika gärningar som brottet grov kvinnofridskränkning avser. Att den generella bestämmelsen i BrB 4 kap. 4a § st. 1 gjordes könsneutral och st. 2 gjordes könsspecifik, innebär utifrån vanlig lagstiftningsteknik med huvudregel och undantag att mäns våld mot kvinnor beskrivs som ett undantag. (Se diskussion av konsekvenserna av detta i avsnitt 5.) Detta kan sättas i relation till att det år 2009 anmäldes 2657 fall av grov kvinnofridskränkning och 1289 fall av grov fridskränkning. Av fridskränkningens brotten begicks 881 stycken mot barn, 294 mot kvinnor och 114 mot män.

Den 1 januari 2000 ändrades paragrafen om grov kvinnofridskränkning. Detta efter ett rättsfall (NJA 1999 s. 102) där Högsta domstolen menade att kravet på att gärningarna utgjorde led i upprepad kränkning innebar att det krävdes ytterligare kränkningar än de åtalade gärningarna för att de skulle kunna anses utgöra led i en upprepad kränkning. I kvinnofridspropositionen ansågs tidigare lagkraftvunna domar *kunna* läggas till grund för åtalet, men Högsta domstolen tolkade alltså detta som att tidigare domar *krävdes*. Efter NJA 1999 s. 102 ändrades ordalydelsen i bestämmelsen för att undvika att rätten skulle göra denna tolkning. Ändringen innebar att det idag ska vara tillräckligt med de åtalade gärningarna för att rätten ska kunna döma för grov kvinnofridskränkning. Gärningar i tidigare domar kan inte förekomma som åtalpunkter i ett senare fall, däremot uttalade högsta domstolen i NJA 1999 s. 102 att tidigare domar kan åberopas för att belysa de åtalade gärningarnas upprepade karaktär.

2.2 Våldets normaliseringsprocess

För att förstå såväl brottet grov kvinnofridskränkning som bestämmelsens tillämpningsproblem är det nödvändigt att ha kunskap om mäns våld mot kvinnor. Därför följer här en kort beskrivning av den så kallade normaliseringsprocessen, vars innebörd ligger till grund för brottet grov kvinnofridskränkning. Begreppet våldets normaliseringsprocess myntades av professor Eva Lundgren och utgår från ett tydligt könsmaktsperspektiv.¹² Det stämmer väl överens med kvinnojourernas erfarenheter av hur mäns våld mot kvinnor ser ut.

¹⁰ Prop. 1997/98:55, s. 21

¹¹ Prop. 1997/98:55, s. 74-75

¹² Lundgren: *Våldets normaliseringsprocess*, s. 15-16

Normaliseringsbegreppet innebär att våldet ses som en process där gränserna för vad som uppfattas som normalt stegvis förskjuts. Våldet börjar som något kvinnan uppfattar som ofarligt för att sedan stegvis ändra karaktär och omfattning. Ofta börjar det med ett kontrollerande beteende från mannen i form svartsjuka, kritik och krav på att kvinnan ska umgås mindre med andra än mannen. Gradvis krymper kvinnans livsrum och hon blir allt mer kontrollerad och isolerad. Mannens beteende kännetecknas av växling mellan våld och värme.¹³ När våldet blir fysiskt ses även det som ett uttryck för mannens kärlek och något kvinnan förtjänar. Kvinnan internaliserar mannens motiv för våldet – hennes brister – och båda kommer därmed att skuldbelägga kvinnan för våldet.¹⁴ Kvinnan lever ofta med svåra skuld- och skamkänslor då hon ser sig som så värdelös, ful och äcklig att mannen måste straffa henne.

Våldet kommer alltså att uppfattas som ett normalt inslag i vardagen och accepteras därmed av både offer och förövare. Detta är förklaringen både till att kvinnan inte bryter relationen och till att hon inte berättar om det för andra (eller t ex ser till att få sina skador dokumenterade). Man bör även ha i åtanke att våld inom relationer ofta utspelar sig i hemmet, varför det är naturligt att det sällan finns vittnen. Forskning och kvinnojourernas erfarenhet visar att kvinnan ofta lämnar mannen först vid fara för sitt liv eller när hon inser att barnen far illa av våldet.¹⁵

3 BROTTSKONSTRUKTION & STATISTIK

3.1 Brottskonstruktionen

Brottet grov kvinnofridskränkning innebar en helt ny typ av brottskonstruktion då det beskrev upprepning av likartade brottsliga handlingar som en brottsenhet. Det är viktigt att känna till hur brottet är konstruerat för att förstå de tillämpningsproblem som uppkommer. För att rätten ska kunna döma för grov kvinnofridskränkning behöver, enligt lagtexten (BrB 4 kap 4 a § st. 2), ett antal rekvisit vara uppfyllda: Det ska vara frågan om flera brottsliga gärningar som ska utgöra led i upprepad kränkning och vara ägnade att allvarligt skada kvinnans självkänsla.

Enligt brottsbeskrivningen utgörs brottet grov kvinnofridskränkning av flera brottsliga gärningar som ska ha förekommit i samband med varandra och därför ska bedömas som ett grovt brott. Att det krävs ett samband mellan gärningarna innebär att de måste falla in under någon av de brottsbeskrivningar som finns i Brottsbalkens (BrB) kapitel 3 (om brott mot liv och hälsa), 4 (om brott mot frihet och frid) eller 6 (om sexualbrott). De brottsliga gärningarna ska dömas som en helhet och i sitt sammanhang, vilket är det som kännetecknar brottet.¹⁶ Detta eftersom syftet med bestämmelsen grov kvinnofridskränkning är att hänsyn ska tas till kvinnans hela situation avseende kränkningens omfattning, frekvens och vanemässighet.¹⁷

¹³ Isolering och växling mellan värme och våld är två vanliga komponenter i klassisk tortyr.

¹⁴ Lundgren: *Våldets normaliseringsprocess*, s. 60-64

¹⁵ Holmberg & Enander: *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrotsprocesser*, s. 122

¹⁶ Burman: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 185

¹⁷ Prop. 1997/98:55, s. 81, Holmqvist m fl: *Brottsbalken – en kommentar*, s. 4:18

För det andra krävs det att gärningarna är led i upprepad kränkning. I kvinnofridsproposition angavs att gärningarnas karaktär ska vara avgörande för hur stort antal gärningar som ska krävas för att kränkningen ska anses upprepad. Ju allvarligare gärningarna är desto färre gärningar bör det krävas för att kränkningen ska anses vara upprepad.¹⁸ När det gäller att döma flera lindriga brott som ett grovt brott kan problem uppstå kring principen *ne bis in idem*, som enkelt innebär att en gärningsman inte får dömas för samma gärning flera gånger.¹⁹ När ett åtal avseende grov kvinnofridskränkning omfattar ett fåtal gärningar som inte kan anses motsvara ett grovt brott, och som därmed inte uppfyller kravet på upprepad kränkning, kan bristen inte åtgärdas genom tidigare lagkraftvunna domar utan att det bryter mot *ne bis in idem*.²⁰ De åtalade gärningarna ska alltså tillsammans vara tillräckliga för att uppfylla kraven för grov kvinnofridskränkning.

Kravet på att gärningarna ska vara ägnade att allvarligt skada kvinnans självkänsla innebär en viss kvalificering av de brottsliga gärningarna. Gärningarna ska typiskt sett kunna skada kvinnans självkänsla allvarligt, vilket innebär att det inte behöver bevisas att kvinnans självkänsla verkligen har skadats allvarligt i det enskilda fallet. Det krävs inte heller att gärningsmannen ska ha haft som syfte att allvarligt skada kvinnans självkänsla.²¹

Utöver ovanstående krav har rättspraxis visat att det även finns ett krav på att den våldsutsatta kvinnan måste specificera de enskilda gärningarna till tid och rum. I NJA 2004 s. 437 och NJA 2003 s. 144 ansåg högsta domstolen att det inte var nödvändigt att precisera och individualisera *varje* gärning till exakt tid och rum, men att *några* konkreta gärningar behövde specificeras. Detta för att dagens straffrättsliga regelsystem fokuserar på enskilda handlingar vilket medför att bevisningen grundas på ett preciserat händelseförlopp. I kvinnofridspropositionen angavs dock att de enskilda gärningar som begåtts måste preciseras till sin karaktär, men att det inte ska vara nödvändigt för den våldsutsatta kvinnan att i detalj beskriva varje gärning och precisera när och var de har utspelat sig.²² Propositionen utgick från kunskap om normaliseringsprocessen och att det för en kvinna som under lång tid levt med våld som en normal del av sin vardag kan vara svårt att hålla isär olika händelser och att hennes berättelse därför kan präglas av vaghet och generella beskrivningar.²³ Detta är dock något som inte slagit igenom i rättstillämpningen (se diskussion del 5).

Sammanfattningsvis utgörs grov kvinnofridskränkning av flera gärningar som ska ha förekommit i samband med varandra och oavsett om varje gärning är av lindrigt slag ska de tillsammans bedömas som ett grovt brott. Om det är frågan om grövre brott ska vanliga konkurrensregler tillämpas vilket innebär att exempelvis grov misshandel och grövre sexualbrott – trots att de gärningarna ingår i ett mönster av upprepade kränkningar – inte

¹⁸ Prop. 1997/98:55, s. 133

¹⁹ Denna princip finns reglerad i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) TP 7 art. 4 p. 1. EKMR och dess tilläggsprotokoll gäller som lag i Sverige enligt lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

²⁰ Wennberg: "Grov kvinnofridskränkning – en problematisk brottskonstruktion", SvJT 2000, s. 796-797

²¹ Prop. 1997/98:55, s. 133-134

²² Prop. 1997/98:55, s. 75, SOU 1995:60, s. 22

²³ SOU 1995:60, s. 301

omfattas av brottet grov kvinnofridskränkning. Skälet till detta är att vid sådana brott är straffskalan strängare och därför bör domstolen döma dessa separat.²⁴

3.2 Statistik

Den nuvarande ordalydelsen i bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning har gällt sedan den 1 januari år 2000, vilket ger tio års kriminalstatistik. När det gäller kriminalstatistiken är det viktigt att ha i åtanke att denna enbart omfattar de brott som kommer till rättsväsendets kännedom. Mörkertalet när det gäller mäns våld mot kvinnor är stort, Brottsförebyggande rådet (Brå) uppskattar att endast 20-25% av våldet mot kvinnor i nära relationer anmäls till polisen.²⁵

I tabellerna förkortas grov kvinnofridskränkning GK. För Brå:s definitioner av anmälda brott, uppklarade brott och lagförda personer, se *Bilaga 1*.

Anmälda brott

År 2000 anmäldes 1147 fall av grov kvinnofridskränkning (Tabell 1). Med ett undantag har antalet anmälningar ökat varje år för att år 2009 ligga på 2657 stycken. Detta innebär att antalet anmälningar mer än fördubblats under de tio år brottsrubriceringen existerat (+132%). Av tabellen nedan framgår förutom antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning hur stor den årliga ökningen har varit, samt varje års förändring jämfört med år 2000. Den genomsnittliga ökningen per år har varit 10% under perioden 2001–2009.

Tabell 1

ANMÄLDA FALL AV GK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal anmälda brott ²⁶	1 147	1 512	1 571	1 860	2 068	2 152	2 384	2 514	2 733	2 657
Förändring mot året innan (%)	.	32	4	18	11	4	11	5	9	-3
Förändring mot år 2000 (%)	.	32	37	62	80	88	108	119	138	132

Att antalet anmälningar ökat kan bero både på en faktisk ökning (fler brott begås) och att det handlar om en ny brottsrubricering som steg för steg vinner mark hos allmänhet och rättsväsende:

Brottskoden var emellertid relativt ny under denna period [2000-2007] och det går inte att utesluta att den ökning som fortfarande sker till viss del beror på såväl en växande kännedom om brottsrubriceringen bland allmänheten som en ökad tillämpning av koden inom rättsväsendet.²⁷

När det gäller polisens registrering av ärenden om grov kvinnofridskränkning gäller att endast *grov fridskränkning* respektive *grov kvinnofridskränkning* ska registreras och inte de underliggande brotten (*misshandel, ofredande* etc.).²⁸ Dock har kritik riktats mot att detta inte är fallet i praktiken.

Såväl Brå som polisen påtalar att användandet av en ny brottsrubricering är en process. Innan brottet grov kvinnofridskränkning infördes kunde kvinnor som utsatts för våld i sin

²⁴ Prop. 1997/98:55, s. 80

²⁵ http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=2&id=37 (100614)

²⁶ http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=2&module_instance=21 (100624)

²⁷ Brå: *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*, s. 123

²⁸ Brå: *Kodning av brott vid anmälningar respektive misstankar om brott*, s. 16

relation enbart anmäla enskilda brott som misshandel, olaga hot, våldtäkt etc. Troligtvis sker fortfarande en viss överlappning, det vill säga brott som skulle kunna utgöra en del av brottet grov kvinnofridskränkning anmäls som t ex misshandel. Att brottsrubriceringen är relativt ny kan även antas försvåra tillämpningen i den fortsatta rättsprocessen. Vi ser att fall som vid anmälan rubricerats som grov kvinnofridskränkning senare omformas: Antingen väcker åklagaren åtal för de enskilda brotten eller så dömer domstolar för dessa. Enligt Sundéns studie dömer domstolarna ofta gärningsmannen för misshandel av normalgraden istället för till grov kvinnofridskränkning.²⁹

För att få en uppfattning om överlappningen av brottsrubriceringar kan vi titta på brottet misshandel.³⁰ Tabell 2 visar antalet anmälda fall av misshandel (inkl. grov, ej med dödlig utgång) mot kvinna 18 år eller äldre, samt i hur många av fall förövaren varit bekant med offret.

Tabell 2

ANMÄLDA FALL AV MISSHANDEL	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal anmälda brott ³¹	20 517	20 481	21 504	22 481	22 753	24 097	25 491	26 857	25 926	26 261
Förändring mot året innan (%)	.	-0,2	5	5	1	6	6	5	-3	1
Förändring mot år 2000 (%)	.	-0,2	5	10	11	17	24	31	26	28
Antal fall där förövare är bekant	16 039	15 651	16 304	16 854	16 975	17 526	18 353	19 597	19 072	19 116
Andel fall där förövare är bekant (%)	78	76	76	75	75	73	72	73	74	73

Vi ser att liksom grov kvinnofridskränkning har även antalet anmälda fall av misshandel ökat under perioden 2000-2009, dock har denna ökning varit betydligt mindre. År 2009 anmäldes 28% fler fall av misshandel än år 2000 och den genomsnittliga ökningen per år var 3% under perioden (jämfört med 132% respektive 10% ökning av grov kvinnofridskränkning). Tittar vi däremot på antalet fall framkommer att i *genomsnitt nio gånger fler fall av misshandel än grov kvinnofridskränkning anmäls varje år* (se Tabell 3).

Misshandel mot kvinnor utövas i en majoritet av fallen av en bekant: I ungefär 3 av 4 fall är förövaren bekant med offret. "Bekant" definieras från och med år 2005 som relationer där förövaren är känd av offret mer än till namn och utseende.³² År 2009 delades "bekant" upp i kategorierna "i nära relation med offret" respektive "ej i nära relation med offret".³³ Av de 26 261 anmälda misshandelsfallen det året hamnade 11 605 stycken (44,2%) i kategorin i nära relation med offret.³⁴ Brå poängterar att anmälningsbenägenheten tenderar att vara något lägre för brott där förövaren är bekant med offret.³⁵

²⁹ Sundén: "Den som verkar vettigast vinner", s. 47.

³⁰ I vissa anmälningar används både rubriceringen misshandel och grov kvinnofridskränkning, varför samma fall kan förekomma i såväl statistiken över misshandel mot kvinna som grov kvinnofridskränkning.

³¹ http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=2&module_instance=21 (100624)

³² Innan ingick även personer som var t ex langare av narkotika, taxichaufförer eller ordningsvakt i denna kategori.

³³ Brå: *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*, s. 115

³⁴ När det gäller misshandel mot män var 7,0% av förövarna i nära relation med offret

³⁵ Brå: *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*, s. 116

Tabell 3 visar en jämförelse av antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning och antalet fall av misshandel mot kvinna där förövaren är bekant med offret.

Tabell 3

JÄMFÖRELSE GK & MISSHANDEL	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal anmälda fall av GK	1 147	1 512	1 571	1 860	2 068	2 152	2 384	2 514	2 733	2 657
Antal anmälda fall av misshandel	16 039	15 651	16 304	16 854	16 975	17 526	18 353	19 597	19 072	19 116
Kvot misshandel/GK	14	10	10	9	8	8	8	8	7	7

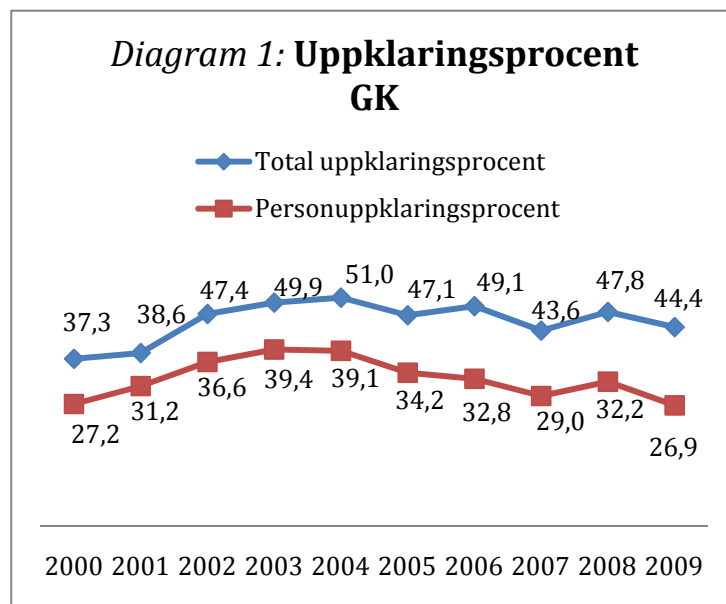
År 2000 anmäldes 14 gånger så många fall av misshandel som grov kvinnofridskränkning. Skillnaden har minskat kontinuerligt sedan dess och 2009 anmäldes bara 7 gånger fler misshandelfall. Då det faktiska antalet brott inte antas ha minskats³⁶ tyder detta på att allt fler fall av grov kvinnofridskränkning vid anmälan fångas upp av brottsrubriceringen.

Uppklarade brott

Uppklarade brott är alla brott som fått ett polisiärt klarläggande (kallas ibland teknisk uppklaring). Här ingår händelser som avskrivs med beslutet "brott kan inte styrkas". *Personuppklarade brott* är brott som klarats upp genom att åklagaren tagit beslut i åtalsfrågan (beslut om att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse), eller med andra ord knutit en gärningsman till brottet. I kriminalstatistiken redovisas *uppklaringsprocent* (kvoten mellan antal uppklarade och antal anmälda brott) och *personuppklaringsprocent* (kvoten mellan antal personuppklarade och antal anmälda brott). (Se vidare i Bilaga 1)

Diagram 1 visar uppklaringsprocenten och personuppklaringsprocenten för grov kvinnofridskränkning 2000-2009. (Observera att de brott som klarats upp ett visst år kan ha anmälts ett tidigare år. I 75% av fallen väcks dock åtal samma år som brottet anmäls.)

Vi ser att en gärningsman binds till brottet i ungefär en tredjedel av fallen med grov kvinnofridskränkning. Drygt hälften av de anmälda brotten har fram till 2009 inte klarats upp överhuvudtaget.

Lagförda personer

Tabell 4 visar antalet personer (=män) lagförda för grov kvinnofridskränkning 2000-2009, den procentuella förändringen mot förevarande år samt mot år 2000.

³⁶ Brå: Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007, s. 113

Tabell 4

PERSONER LAGFÖRDA FÖR GK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal lagförda personer ³⁷	74	150	184	218	269	299	343	306	399	327
Förändring mot året innan (%)	.	103	23	18	23	11	15	-11	30	-18
Förändring mot år 2000 (%)	.	103	149	195	264	304	364	314	439	342

År 2000 lagfördes 74 personer för grov kvinnofridskränkning. 2009 var antalet lagförda personer 327, vilket innebär en ökning på 342% (eller att mer än fyra gånger så många personer lagfördes) jämfört med år 2000.

Jämförelse av anmälda brott, uppklarade brott och lagförda personer

Vid försök att jämföra antal anmälda/uppklarade brott med antal lagförda personer är det väsentligt att komma ihåg att man här pratar om två olika saker: antal *brott* och antal *personer*. Man kan alltså inte beräkna t ex hur stor andel av de anmälda brotten som lett till fällande domar. När det gäller just brottet grov kvinnofridskränkning är det dock rimligt att jämföra antalet lagförda personer med antalet anmälda brott – detta eftersom en person vid ett och samma anmälningstillfälle inte kan anmälas för flera fall av grov kvinnofridskränkning.³⁸

Dock finns andra komplikationer att ha i åtanke vid en jämförelse. Som beskrivs ovan kan anmälda brott "försvinna" på andra sätt än att en misstänkt gärningsman frias: Dels kan brott som vid anmälan rubriceras som grov kvinnofridskränkning omrubriceras till t ex misshandel, dels kan åtal för grov kvinnofridskränkning sluta med fällande dom för något underbrott. I båda fallen kan förövaren komma att lagföras – och till och med få ett strängare straff än det han skulle fått för grov kvinnofridskränkning – men för andra brott än grov kvinnofridskränkning. En annan faktor är tidsaspekten. Statistiken förs årsvis, vilket innebär att ett och samma brott kan anmälas ett annat år än det år åtal väcks eller domen faller.

Givet dessa svårigheter är det intressant att titta på hur förekomsten av grov kvinnofridskränkning förändras mellan olika stadier av rättsprocessen.

Ovan konstaterades att personuppklaringsprocenten när det gäller grov kvinnofridskränkning ligger på ungefär 33%. Antalet fall där en gärningsman på detta sätt binds till brottet kan jämföras med antalet personer som lagförs för detsamma (Tabell 5).

³⁷ http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=157&module_instance=21 (100624)

³⁸ Förhållandet mellan antalet anmälda brott och lagförda personer kan bara vara 1 till 0 (personen lagförs inte för brottet) eller 1 till 1 (personen lagförs för brottet)

Tabell 5

JÄMFÖRELSE PERSONUPPKLARING & LAGFÖRDA PERSONER GK

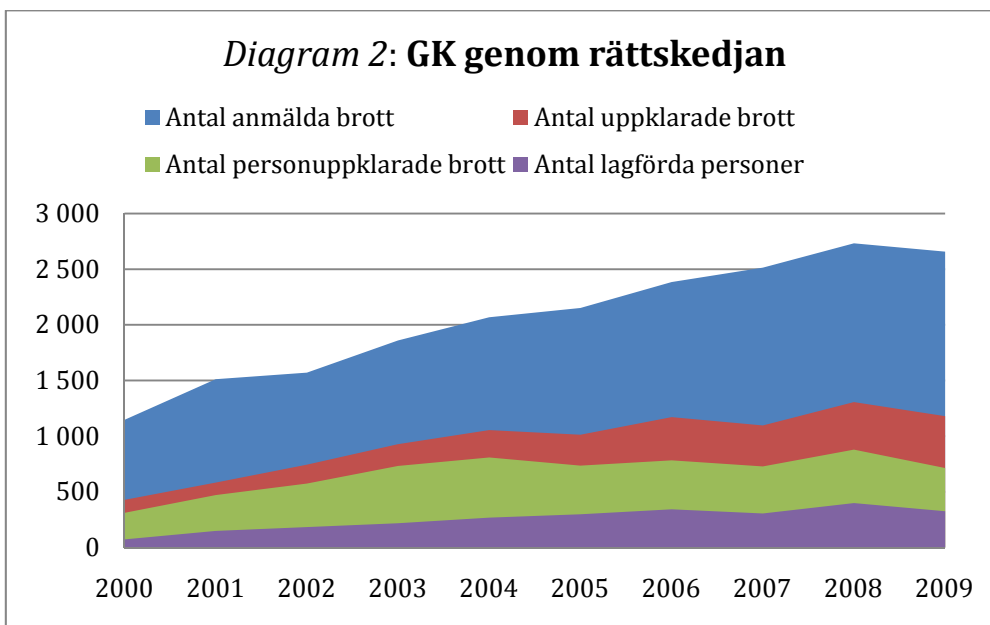
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal personuppklingar	312	472	575	733	809	736	783	729	880	715
Antal lagförda personer	74	150	184	218	269	299	343	306	399	327
Kvot lagf./personuppl. (%)	24	32	32	30	33	41	44	42	45	46

Under perioden har totalt 6744 brott klarats upp genom personuppkling och 2569 personer har lagförts för brottet. Antalet lagförda personer har under perioden ökat från att vara en fjärdedel till knappt hälften så stort som antalet personuppklingar.

Slutligen kan man titta på hela rättskedjan: antal anmälda respektive uppklarade brott samt antal personer lagförda för grov kvinnofridskränkning (Tabell 6 och Diagram 2).

Tabell 6

GK GENOM RÄTTSKEDJAN	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal anmälda brott	1 147	1 512	1 571	1 860	2 068	2 152	2 384	2 514	2 733	2 657
Antal uppklarade brott	428	584	744	928	1 055	1 013	1 171	1 097	1 307	1 180
Antal <i>personuppklarade</i> brott	312	472	575	733	809	736	783	729	880	715
Antal lagförda personer	74	150	184	218	269	299	343	306	399	327

Under perioden har sammanlagt 20 598 fall av grov kvinnofridskränkning anmälts och 2569 personer har lagförts för brottet. Antalet anmälningar är med andra ord åtta gånger så stort som antalet lagförda personer. I detta sammanhang kan man även påminna sig om att endast omkring 20-25% av våldet mot kvinnor i nära relationer beräknas bli anmält.³⁹

Sammanfattande jämförelse

Under de första tio år lagen om grov kvinnofridskränkning existerat har en ökning skett av såväl antalet anmälda fall som antalet lagförda personer. Samtidigt ser vi att antalet

³⁹ http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=2&id=37 (100614)

anmälda kvinnofridsbrott under hela tidsperioden är åtta gånger så stort som antalet personer som lagförts för samma brott, och att en gärningsman bundits till brottet endast i en tredjedel av fallen. Statistiken visar att brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning fortfarande används i låg grad av polis och åklagare. Få anmälda brott leder till åtal och av åtalen leder en minoritet till fällande dom.

4 FALLBESKRIVNINGAR

I detta avsnitt beskrivs sju rättsfall där målsäganden är kvinnor som fått stöd på någon av Roks kvinnojourer. I fyra av fallen väcktes åtal för grov kvinnofridskränkning (i ett av dem, *Fall 2*, även för grov våldtäkt). Övriga tre åtal rubricerades som misshandel och/eller olaga hot. När det gäller domslut ogillades åtalet i ett fall (*Fall 1*) medan övriga sex gick på åklagarens linje.

Vid en rundfrågning till ett tiotal av Roks kvinnojourer visade det sig att jourerna har liknande erfarenheter av brottet grov kvinnofridskränkning. Något som de flesta jourer uppger är att det saknas ett könsmaktsperspektiv inom rättstillämpningen (se diskussion i avsnitt 5). De erfar att det är svårt att få ett fall rubricerat som grov kvinnofridskränkning, trots att kvinnorna blivit utsatta just för sådana långvariga, systematiska kränkningar som bestämmelsen ska ta fasta på. En jour beskriver att det som räknas i en rättsprocess är det fysiska våldet, trots att det är det psykiska våldet som bryter ner kvinnorna. Jourcen har sett att kvinnor som t ex blivit deprimerade av det som hänt får detta vänt mot sig i en vårdnadstvist då mannen anför att "hon inte är lämplig då hon är psykiskt sjuk." Jourerna vittnar också om dålig förståelse för hur kvinnor som levt med våld i sin relation agerar. (T ex fick en man som dömts för grov kvinnofridskränkning till fotboja efter kvinnans "godkännande" avtjäna straffet i det gemensamma hemmet, där våldet fortsatte.) Det handlar både om ett ifrågasättande av att hon inte brutit relationen tidigare och att det ställs orimliga krav på dokumentation och att gärningar ska specificeras i tid och rum. Så här berättar en jour:

"Kvinnan verkar behöva ha anteckningsblock redo för jämnan och skriva upp alla händelser och hon ska även ta kontakt med polis och sjukvård varenda gång det händer en misshandel så att allt finns dokumenterat. Ingen kvinna som jag har mött sitter och antecknar vad hon är med om utifall det skulle hända mer saker."

Jourerna konstaterar också att det är grövre våld som tas upp till åtal, samt att rätten i de fall det blir fällande dom ofta dömer i den nedre delen av straffskalan.

En jour har positivare erfarenheter: De säger att de drabbade kvinnorna upplever att de blir lyssnade på, tagna på allvar och att de fått ett bra bemötande på alla plan i rättsprocessen. Jourcen erfar att enskilda brottstillfällen kopplas ihop till en helhetsbedömning och att mannen, i de fall åtalet gäller grov kvinnofridskränkning, blir dömd för detta. Samma jour lägger dock till en brasklapp om att de kan vara lite "för positiva" då de jobbat med dessa frågor i många år och ser till den sammantagna förbättring som skett under lång tid.

4.1 Fall 1

Bakgrundsbeskrivning i domen

Både mannen och kvinnan är uppväxta utomlands. Paret gifte sig i Sverige i december 2004 och fick en son året efter. I november 2006 dömdes mannen av tingsrätten för grov kvinnofridskränkning mot kvinnan till fängelse 10 månader. Paret separerade men hade kontakt under hans fängelsevistelse. Mannen blev villkorligt frigiven efter fem månader, i april 2007. Paret återupptog då förhållandet och flyttade ihop igen. I december samma år, 2007, ansökte kvinnan om äktenskapsskillnad till tingsrätten och yrkade ensam vårdnad om sonen, vilket hon fick genom dom i april 2008. Samma månad tog kvinnan kontakt med kvinnojouren där hon fick rådet att anmäla mannen, och gjorde det.

Domskalet och rättens bedömning

I domen tas åtta händelser upp (de som dateras utspelade sig mellan september och december 2007). Enligt *kvinnans* beskrivning handlar det om **olaga hot** (hot om att skada eller döda henne, hennes familj och den gemensamma sonen) och **misshandel** (mannen har bland annat slagit hennes huvud i bilens instrumentbräda och ryckt hennes axel ur led). Den då tvååriga sonen var enligt kvinnan med vid ett av misshandelstillfällena. *Mannen* minns bara ett av tillfällena hon berättat och förnekar att han utsatt henne för våld. Han säger att hon polisanmält honom för att han inte skulle få vårdnad om dottern eller uppehållstillstånd.

I sin bedömning tar *tingsrätten* bland annat upp följande:

- Åtalet bygger i stort sett helt på kvinnans uppgifter. Kvinnan har på några punkter ändrat sina uppgifter, hon har ibland lämnat vaga och delvis olika uppgifter och undvikit att svara på kontrollfrågor. Delvis anses dessa avvikelser kunna förklaras med att förhöret ägt rum med hjälp av tolk.
- Tingsrätten noterar att det inte finns någon utredning om skador på kvinnan.
- Tingsrätten noterar att det pågått en vårdnadsvist om sonen och påkallar därför försiktighet vid bedömningen av kvinnans utsaga.
- Försiktighet påkallas också vid bedömningen av ett av vittnenas vittnesmål eftersom hon är närstående till kvinnan.
- Vittnena har inte varit åsyna vittnen till händelserna utan återgett vad kvinnan berättat för dem.
- Att mannen tidigare har dömts för likartad brottslighet mot kvinnan som den han nu är åtalad för utgör inte ett tillräckligt stöd för att hennes uppgifter ska äga företräde framför hans.

Rätten anser att dessa omständigheter sammantaget innebär att kvinnans uppgifter inte omedelbart kan läggas till grund för tingsrättens bedömning och att det inte är tillräckligt att målsägandes berättelse är mer trovärdig än den tilltalades. Slutsatsen formuleras så här: "Åtalet grundar sig på de uppgifter som [kvinnan] lämnat och egentligt stöd i annan utredning saknas för hennes uppgifter. Vid sådant förhållande kan det inte anses ställt utom rimligt tvivel att [mannen] begått gärningarna. Åtalet ska på grund härav ogillas."

Domslut

Åtalet ogillas. Även kvinnans skadeståndsyrkanden ogillas.

Kvinnojourens kommentarer

Efter att kvinnan anmält mannen i april 2008 "hände ingenting". När jouden kontaktade polisen fick de beskedet att ärendet var nerlagt. Vid samtal med åklagaren i slutet av 2008 visade det sig att detta inte stämde utan att åklagaren och tingsrätten väntade på polisrapporten, som inte kommit trots påstötningar. I januari 2009 gjorde polisen ett nytt förhör med kvinnan och lovade att skyndsamt färdigställa rapporten. Rättegången kom dock att dröja till februari 2010, det vill säga nästan två år efter anmälan. Under denna tid mådde kvinnan mycket dåligt psykiskt: Hon hade tvingats flytta från sina närstående, blivit isolerad och olycklig. Enligt jouden försvårade den långa väntetiden för kvinnan att "gå vidare" i livet.

Kommentarer

I trovärdighetsbedömningen tar tingsrätten hänsyn till att det en längre tid pågått en **vårdnadstvist** och därför anses försiktighet vara påkallad vid bedömningen av målsägandes utsaga. Detta synsätt kan ifrågasättas eftersom gärningarna ska bedömas efter sin karaktär, omfattning och vanemässighet.

Liknande omständigheter har beaktats i andra rättsfall gällande grov kvinnofridskränkning. I RH 2004:48 ansågs gärningarna inte typiskt sett varit ägande att allvarligt skada hustruns självkänsla, mot bakgrund av att makarna genomgått en utdragen och uppslitande skilsmässoprocess, där svåra frågor rörande bodelning och vårdnad orsakat ordväxling och konfrontationer. I RH 2008:7 hade mannen vid ett tillfälle misshandlat kvinnan och vid ett annat tillfälle misshandlat och hotat henne. Vid det andra tillfället ansågs gärningarna ha utlösts av mannens vrede över att kvinnan inte kom hem från sin väninna. (Se diskussion i avsnitt 5 om konflikters inverkan på domslut.)

Mannen hade **tidigare blivit dömd** för grov kvinnofridskränkning men det ansågs inte ha någon betydelse i fallet. Det står klart att en gärningsman inte kan dömas till samma brott två gånger – principen *ne bis idem*. Dock uttalade högsta domstolen i NJA 1999 s. 102 att principen *ne bis idem* inte utgjorde hinder för att beakta tidigare lagkraftvunna domar på så sätt att de användes för att belysa de åtalade gärningarnas upprepade karaktär. Detta är en rimlig tolkning eftersom mönstret av upprepade brottsliga gärningar ofta upptäcks först efter att ett antal gärningar begåtts av gärningsmannen. Det synes vara relativt vanligt att en gärningsman, som tidigare dömts till brott mot en närstående kvinna, begår nya brott mot samma kvinna.⁴⁰ Kärnan i brottet grov kvinnofridskränkning är att fånga upp just sådana systematiska kränkningar.

I RH 2006:29 mål beaktade man till skillnad från i fall 1 att gärningsmannen tidigare dömts för grov kvinnofridskränkning av målsägande. Då de gärningar som åtalades i RH 2006:29 utförts endast sex månader efter att han blivit villkorligt frigiven ansågs denna brottslighet som en fortsättning på den tidigare brottsligheten, varför kravet på upprepad kränkning var uppfyllt (detta ansågs inte strida mot *ne bis in idem*). Varför man i fall 1 inte ansåg att de åtalade gärningarna utgjorde en fortsättning på den tidigare brottsligheten kan ifrågasättas

⁴⁰ Brå 2000:11, s. 34 där det anges att en tredjedel av de män som återfaller i brott gör det mot samma kvinna.

eftersom det också i detta fall handlade om en kort tid (fem månader) mellan mannens villkorliga frigivning och den första gärningen i det aktuella åtalet.

Avsaknaden av vittnen och dokumentation försvagade kvinnas trovärdighet eftersom hennes utsaga därmed inte ansågs styrkt. Detta kan ifrågasättas då det i dag finns väl etablerad kunskap om att våld i nära relationer *dels* ofta äger rum i hemmiljö där vittnen sällan finns, *dels* att offret genom normaliseringsprocessen inte inser att hon blir utsatt för något brottsligt och därmed vare sig berättar om det för andra eller får skador dokumenterade.

4.2 Fall 2

Bakgrundsbeskrivning i domen

Paret hade ett förhållande sedan 1990-talets början och fram till januari 2009, med några kortare avbrott. Kvinnan har en son från ett tidigare förhållande och paret har en gemensam dotter. Under de senare åren har mannen haft sjukpension och kvinnan varit sjukskriven. Mannen har vid tre tillfällen, 2003, 2006 och 2009, polisanmälts för misshandel av kvinnan. Paret fortsatte att ha viss kontakt under våren 2009. Mannen inledde förhållanden med andra kvinnor, vilket ledde till svartsjuka hos kvinnan som vid ett tillfälle slog sönder ett fönster hos mannen (något hon dömts för). I juli gjorde kvinnans systerdotter en polisanmälan då kvinnan berättat att hon hade ett blått öga och inte fick visa sig ute. Anmälan ledde till de åtal som nu är aktuella.

Domskäl och rättens bedömning

Skriftlig bevisning finns i form av journalanteckningar (från förundersökningsprotokoll, vårdcentral, sjukvårdsrådgivning, lasarett och vuxenpsykiatri), rättsintyg, anteckningar från kvinnojourens samtalsgrupp, fotografier, samt dagboksanteckningar och brev som kvinna skrivit. Dessa berättar om psykiskt, fysiskt och sexuellt våld:

- *Lasarett november 1994*: Kvinnan inkommer p g a misshandel och läggs in för observation p g a hjärnskakning. Hon uppger att hon i fyra år levt med en man som misshandlar henne i genomsnitt två gånger i veckan. Den aktuella misshandeln ägde rum efter att kvinnan sagt att hon ville lämna honom.
- *Vårdcentral december 2005*: Läkare pratar med kvinnan om att hon lever i en starkt kontrollerad relation. Kvinnan ser inget samband mellan detta och de problem (värk, sömnstörningar och tinnitus) som ligger till grund för hennes fortsatta sjukskrivning.
- *Vuxenpsykiatri våren 2009*: Anteckningar om att kvinnan mår dåligt, har ambivalenta känslor mot mannen samt säger sig inte kunna stå emot hans försök att locka henne tillbaka till relationen. Senare berättar hon att hon börjat umgås med honom igen och att hon inte har någon kontakt med sina anhöriga då de är arga och besvikna över detta.
- *Kvinnojouren våren 2009*: Kvinnan berättar bland annat om en våldtäkt som pågick i fem timmar och slutade med att hon misshandlades och inte kunde ta sig ur sängen på hela dagen.

Kvinnan berättar om våld och kränkningar under 15 års tid. De senaste åren har hon varit isolerad från vänner och familj och mannen har kontrollerat hela hennes tillvaro. Hon har misshandlats för att hon hostat fel och han har sparkat henne i magen på väg hem från sjukhuset efter att ha fött deras barn med kejsarsnitt. Förutom fysiskt våld har han varje dag sagt att hon är äcklig och värdelös, han har hotat att hälla syra på henne och döda

henne. Han har också utsatt henne för sexuellt tvång och våld, bland annat de två våldtäkter som tas upp i åtalet. Åklagarens vittnen bekräftar flera av händelserna, de har själva hört mannen hota kvinnan och sett hennes skador. De beskriver också hennes växande isolering och att hon vid de få tillfällen de träffats varit ledsen och rädd. Mannen förnekar samtliga gärningar. Han uppger att kvinnan är extremt svartsjuk och deprimerad, att han försökt bryta relationen med henne och att hon hittar på i syfte att få uppmärksamhet och sympati från omgivningen. Försvarets vittnen uppger att de inte märkt av några andra problem än att det förekommit hårda ord och anklagelser parterna emellan och att kvinnan varit svartsjuk.

Tingsrätten anser att kvinnan är trovärdig och att vittnen (i en del fall även försvarets, då dessa ansågs skildra ett kontrollerande beteende hos mannen) och skriftlig bevisning stödjer hennes berättelse. De anser att mannens uppgifter inte är trovärdiga eller har motbevisats och att åtalen därmed är styrkta. När det gäller rubricering konstaterar rätten att samtliga rekvisit för grov kvinnofridskränkning är uppfyllda. Avseende en av gärningarna, där mannen slagit och sparkat kvinnan då hon låg på golvet, anser rätten att detta närmar sig rubriceringen grov misshandel, men delar åklagarens bedömning och bedömer det som att ingå i grov kvinnofridskränkning.

Domslut

Mannen döms för **grov kvinnofridskränkning** och **grov våldtäkt**. Påföljden bestämdes till fängelse i sju år och **skadestånd på 320 000 kr**. Domen överklagades senare till hovrätten. Hovrätten fastställde i huvudsak tingsrättens dom men dömde en av de två våldtäkterna som av normalgraden istället för grov, samt sänkte **fängelsestraffet till 5 ½ år**.

Kvinnojourens kommentarer

Kvinnan tog kontakt med kvinnojouren ett halvår innan den händelse som ledde till att mannen blev anhållen inträffade. Under denna tid fick hon samtalsstöd på jouren och flyttade från och tillbaks till mannen flera gånger. Kvinnan kränktes i stort sett dagligen av mannen och hade helt tappat sin självkänsla. Vid ett tillfälle var hon ytterst nära att bli ihjälslagen. Denna åtalspunkt hann dock preskriberas innan rättegången.

Tingsrättsförhandlingarna föregicks av en lång polisutredning och varade i fem dagar utspridda under fem veckor, vilket var mycket påfrestande för kvinnan. Paret dotter har också mått dåligt och kvinnan har ända sedan polisanmälan sökt stöd från BUP. Den behandling hon slutligen beviljades fick avbrytas efter en månad då mannen begärde ut journalerna (paret hade fortfarande gemensam vårdnad, kvinnan har dock ansökt om egen vårdnad). Idag, ett år efter att mannen anhölls, mår både kvinnan och dottern "fruktansvärt dåligt". Kvinnan har ett par samtalskontakter men önskar med professionellt stöd. Dottern får inget professionellt stöd alls.

Kommentarer

Enligt kvinnojouren blev kvinnan nästan ihjälslagen vid ett tillfälle men denna händelse hann **preskriberas** innan åtal hann väckas. Detta beror på att brottet grov kvinnofridskränkning består av självständigt straffbelagda gärningar som preskriberas särskilt, enligt varje enskild straffskala. Det innebär att en brottslig gärning som ingår i grov

kvinnofridskränkning kan preskriberas redan efter två eller fem år, istället för de tio år som gäller för brottet grov kvinnofridskränkning.⁴¹

Kvinnojourernas erfarenhet är dock att det är först när kvinnan lämnat mannen som en anmälan görs.⁴² Vid det laget har hon vanligtvis en lång tid av våld och kränkningar bakom sig (se avsnitt 2 om våldets normaliseringsprocess). Detta innebär att flera av brotten redan kan vara preskriberade när åtal väcks, vilket kan få stora konsekvenser för möjligheten att väcka åtal gällande grov kvinnofridskränkning.

Rätten konstaterar att en av åtalspunkterna närmar sig att rubriceras som **grov misshandel** men låter den ingå gå i grov kvinnofridskränkning. Varför domstolen i detta fall inte rubricerade händelsen som grov misshandel kan ifrågasättas eftersom det i BrB 3 kap. 6 § st. 2 framgår att man i bedömningen särskilt ska beakta om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet eller råhet. I brottsbalkskommentaren framgår att det i regel måste anses som en försvårande omständighet om misshandel förövas mot nära anhörig. När sådan misshandel förekommer vid upprepade tillfällen och under brutala former, t ex mot hustru, finns ofta skäl att anse att gärningsmannen i gärningen visat särskild hänsynslöshet eller råhet.⁴³ Sundén menar att när det gäller upprepat våld i form av misshandel har möjligheten att rubricera brottet som grov misshandel inte använts, trots att förutsättningar för en sådan rubricering synes ha förelegat. Istället har brottet innefattats i grov kvinnofridskränkning.⁴⁴

Detta fall är ovanligt när det gäller grov kvinnofridskränkning då det finns så **mycket bevisning**, både i form av vittnen och skriftlig bevisning.

4.3 Fall 3

Bakgrundsbeskrivning i domen

Paret gifte sig i kvinnans hemland 2004 och kvinnan och hennes dotter flyttade till Sverige året därpå. Mannen är svensk medborgare medan kvinnan och dottern beviljades tidsbegränsat uppehållstillstånd 2006 och permanent i oktober 2008. Mannen ansökte om äktenskapsskillnad i november 2008 då kvinnan lämnat honom i samband med de händelser den 2 november som ligger till grund för åtalet.

Domskäl och rättens bedömning

I domen tas ett antal händelser som utspelade sig i parets hem den 2 november upp. Dessa handlar enligt *kvinnan* om ett bråk där mannen blev arg och kastade henne ur stolen hon satt i, skallade henne och hotade att döda henne. Samma kväll kontaktade kvinnan kvinnojouren som kom och hämtade henne och dottern. Vittnesmål från *jourkvinnan* säger att kvinnan då grät och hade blåmärken på armarna och en bula i huvudet. En läkarjournal ger enligt tingsrätten "visst stöd" till kvinnans uppgifter om misshandeln. Kvinnan uppger att hon anmälde händelserna för att hon efter dem "fått nog" och ville lämna mannen.

⁴¹ Prop. 1997/98:55, s. 131-132.

⁴² DS 2007:1 Preskription vid allvarliga brott YTTRANDE 2007-08-17 från Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, s. 2. Detta problem uppmärksammades även i SOU 1995:60, s. 302.

⁴³ Holmqvist m fl: *Brottsbalken en kommentar*, s 3:39

⁴⁴ Sundén: "Den som verkar vettigast vinner", s. 51

Mannen beskriver att de bråkat men förnekar att det förekommit hot eller våld. Han har ingen förklaring till hennes skador. Han uppger att hon gjort en falsk anmälan i syfte att behålla sitt nyligen beviljade uppehållstillstånd, då hon fått veta att detta kunde ske om det förekommit våld i relationen.

Tingsrätten anser att kvinnan har berättat på ett trovärdigt sätt och "i stort sett varit måttfull vad gäller de uppgifter hon lämnat". De små skillnaderna mellan hennes berättelse vid huvudförhandlingarna respektive polisförhören anses förklarade av språkskillnader (tolk användes). Mannens uppgifter om att han inte har utövat något våld har enligt tingsrätten låg trovärdighet på grund av den bevisning som finns. Angående hans uppgift att kvinnan gjort en falsk anmälan för att få behålla sitt uppehållstillstånd är tingsrättens tolkning att hon inte behövt vänta tills hon beviljats det för att behandlas förmånligare, vilket talar emot att hennes anmälan skulle vara falsk och ha skett av taktiska skäl.

Tingsrätten finner att kvinnans uppgifter får sådant stöd av övrig bevisning i målet att de ska bedömas som tillförlitliga och ligga till grund för prövningen. Det är därmed styrkt att mannen gjort sig skyldig till misshandel och olaga hot mot henne i enlighet med åklagarens gärningsbeskrivning. Att kvinnans dotter varit närvarande under brotten anses som en försvärande omständighet. Tingsrätten skriver också att presumptionen för påföljden fängelse ökar när det handlar om misshandel mot en kvinna i en nära relation. Men då mannen tidigare är ostraffad och förhållandet mellan parterna upphört finns ingen särskild anledning att befara att han kommer att återfalla i brott, varför villkorlig dom är ett påföljdsalternativ.

Domslut

Mannen döms för **misshandel och olaga hot**. Påföljd: **Villkorlig dom med samhällstjänst 75 timmar** och **skadestånd** till kvinnan på 12 000 kr.

Kvinnojourens kommentarer

Våldet började så fort kvinnan kommit till Sverige (juli 2005). Hon hade sålt av sina tillgångar i hemlandet till ett värde av 43 000 dollar, pengar mannen sa åt henne att sätta in på hans konto och som hon därefter inte såg till. Våldet var till en början psykiskt och sexuellt, när kvinnan senare började på sfi⁴⁵ blev det även fysiskt. Kvinnan sökte inte hjälp då mannen hotade att han skulle få henne utvisad om hon berättade för någon om våldet. Dottern såg allt kvinnan blev utsatt för men blev inte själv utsatt för fysiskt våld. När kvinnan kom till jouren efter händelserna 2 november hade hon bestämt sig för att lämna mannen och att anmäla honom. Hon kände inte till brottet grov kvinnofridskränkning utan det var polisen som, då hon under polisförhöret berättade om vad hon utsatts för, talade om att det rörde sig om detta. Men då det bara fanns bevis på den senaste misshandeln (2 november) bestämde åklagaren att åtala mannen för misshandel och olaga hot. Jouren anser att kvinnan blev klanderfritt bemött av polisen under hela tiden men att däremot sjukvården skötte sig dåligt. Vid det läkarbesök kvinnan gjorde för att få sina skador dokumenterade ville läkaren först inte ta några bilder med motiveringen "Det var väl inte så farligt".

⁴⁵ Svenska för invandrare

Kommentarer

Trots att polisen under polisförhören uppgav att kvinnan utsatts för grov kvinnofridskränkning, väcktes **åtal endast för de enskilda brotten** misshandel och olaga hot. Att det är den sista våldshändelsen som tas upp i åtalet är ett vanligt scenario då det ofta är den som föranlett anmälan och därmed kan specificeras i tid och rum. Detta kan vara en anledning till att åklagaren inte utnyttjat den möjlighet som angavs i förarbetena att ange en tidsperiod under vilka upprepade händelser utspelat sig.

Risken med att rättegången börjar vid det senaste brottet är att tidigare gärningar lämnas utan avseende och att man därmed missar helhetsperspektivet. Detta kan starkt ifrågasättas eftersom en del av syftet med införandet av brottet grov kvinnofridskränkning var just att göra en helhetsbedömning av den våldsutsatta kvinnans situation istället för att koncentrera sig på enskilda brottsliga handlingar.

Kvinnovåldskommissionen ville synliggöra att våld i nära relationer handlar om en under en lång tid pågående process av upprepade kränkningar. Därför skulle det vara tillräckligt att precisera gärningarna till sin karaktär och att de utförts inom en bestämd tidsperiod. Detta ansågs viktigt eftersom dagens straffrättsliga system tar sikte på enskilda gärningar som avgränsas i tid och rum och inte gärningar som ingår i en process.⁴⁶ Enligt Högsta domstolens praxis bör fall av grov kvinnofridskränkning utgöras av tre specificerade gärningar. I NJA 2004 s. 437 och i NJA 2003 s. 144 angav man att hela åtalet inte kunde vara ospecificerat utan några konkreta gärningar behövde specificeras. Däremot skulle ytterligare gärningar av likartat slag som begåtts under en viss tidsperiod där exakt tid och plats fick hållas öppet kunna åberopas.

Roks kvinnojourer vittnar om att kravet på att kvinnan behöver specificera alla gärningar i tid och rum innebär ett stort problem, då detta i praktiken kräver att hon antecknar allt som händer och helst även besöker läkare varje gång hon blir fysiskt skadad. Utifrån kunskap om normaliseringsprocessen vet vi att få kvinnor gör detta.

Ett ytterligare problem som uppmärksammas med denna dom är att det är **grövre brottslighet** som upptas i rättegång. Syftet med införandet av brottet grov kvinnofridskränkning var dock att komma åt upprepade *lindrigare* brottsliga gärningar. Det enda som framkommit i förarbetena var att hänsyn skulle tas till brottslighetens karaktär. I detta fall rörde det sig om misshandel som bestod av 4-5 skallningar. Tingsrätten uttrycker i bedömningen att detta inte kan anses som allvarlig brottslighet.⁴⁷ Att utesluta gärningar för att de inte varit allvarliga kan inte ha varit lagstiftarens avsikt. Även i RH 2003:11 lades stor vikt vid de fysiska skadorna vilket kan ifrågasättas eftersom det inte finns något i förarbetena som tyder på att detta var lagstiftarens avsikt.

En annan sak att notera i detta fall är att faktumet **att paret separerat ansågs innebära att mannen inte kunde återfalla i brott** – något som vägde in i bedömningen av påföljden för

⁴⁶ SOU 1995:60, s. 302-304.

⁴⁷ "Tingsrätten anger att uppgiften om 4-5 skallningar mot henne verkar vara i mesta laget med tanke på de förhållandevis begränsade skador hon fått men hon har samtidigt sagt att två stycken träffade vid tinningen och den naturliga slutsatsen kan dras att skallningarna inte varit så hårda som skallningar brukar vara."

ett på mannen fördelaktigt sätt (domen mildrades från fängelse till villkorlig dom). Detta är anmärkningsvärt då man idag vet dels att det är relativt vanligt att en gärningsman, som tidigare dömts till brott mot en närstående kvinna, begår nya brott mot samma kvinna,⁴⁸ dels att risken för våld mot såväl kvinna som barn trappas upp efter en separation.⁴⁹

Kvinnojourens vittnesmål om att **läkaren inte ville fotografera skadorna** då de inte ansågs "så farliga" visar att det t ex inom sjukvården saknas kunskap om såväl våld mot kvinnor som innebörden av brottet grov kvinnofridskränkning. Att som våldsutsatt kvinna få sina upplevelser ifrågasatta eller föringande kan upplevas som ytterligare en kränkning.

4.4 Fall 4

Obs! Kommentrar från kvinnojour saknas i denna dom.

Bakgrundsbeskrivning i domen

Paret har varit tillsammans i nio år. *Kvinnan* uppger att mannen vanligtvis är snäll men blir en helt annan person när han dricker alkohol. Han har misshandlat henne så många gånger, omkring 50, att hon inte kan minnas de olika tillfällena. Polisen har kommit 30-40 gånger och hon har fått besöka sjukhuset 5-6 gånger. Mannen har bland annat slagit henne med ljusstakar och en vas. *Mannen* uppger att han efter att de varit sammanboende ett tag flyttade ifrån henne men att hon återupptog kontakten med honom. Hon har uppträtt provocerande, bland annat genom att spela hög musik i hans lägenhet. När han sagt åt henne blir hon elak och kastar saker. Handgemäng har förekommit när alkohol varit med i bilden men det har handlat om att han försvarat sig när hon slagit honom. Han har vid något tillfälle slagit henne med en ljusstake.

Domskäl och rättens bedömning

I domen tas 3 åtalpunkter upp:

Punkt 1: *Kvinnan* uppger att mannen rispat henne på benet med en rostig kniv och hotat att sprätta upp hennes mage, trots att han vet att hon har knivfobi. Hon tog kniven från honom och fick skärskador i handen, varpå hon sprang ut ur huset endast iklädd t-shirt. Hon fick ett blåöga som satt i några veckor. *Mannen* minns att han kastade ut kvinnan då hon bråkade. Han kan ha hotat henne med kniv men minns det inte. Han har ingen förklaring till hennes blåtira. Han kan ha slagit henne. *Tingsrätten* finner ingen anledning att ifrågasätta kvinnans uppgifter. Då mannen dessutom vidgått att det kan vara som hon berättat är det utrett att han gjort sig skyldig till **olaga hot**. *Tingsrätten* anser det också utrett, genom kvinnans berättelse, dokumentation av hennes skador och mannens erkännande att det hänt att han utövat våld, att han **misshandlat** kvinnan. Då misshandeln bland annat innefattat knytnävsslag mot huvudet och i övrigt skett med ett tillhygge kan den inte bedömas som ringa.

Punkt 2: *Kvinnan* har i sin anmälan berättat att hon låg och sov i soffan då mannen plötsligt blev tokig och slog flera knytnävsslag i hennes ansikte. *Kvinnan* minns vid rättegången inte

⁴⁸ Brå 2000:11, s. 34 där det anges att en tredjedel av de män som återfaller i brott gör det mot samma kvinna. Se även fall 1.

⁴⁹ Eriksson m fl: kap 1 i *Barn som upplever våld*, s.13

just denna händelse då samma sak hänt många gånger men uppger att hon säkert fått skadorna genom mannens slag. *Mannen* uppger att han vid tillfället låg och sov och att kvinnan tänkte knuffa ner honom på golvet. Han värjde sig varvid hans armbåge träffade henne i ansiktet. Han vågar inte säkert säga vad som hände men hon kan ha fått sina skador genom en olyckshändelse. Vittnesmål från den *polisassistent* som upprättat anmälan, minns att hon hade flera skador i ansiktet och bedömde att hon berättade sanningen. Han såg till att hon skjutsades till sjukhus. *Tingsrätten* anser att det genom rättsintyg och fotografier framgår att kvinnan skadats på flera ställen i ansiktet och att det är uteslutet att dessa åsamkats av en olyckshändelse i form av en reflexmässig handrörelse av mannen. Rätten anser det utrett att mannen **misshandlat** kvinnan enligt gärningspåståendet och att misshandeln inte kan bedömas som ringa.

Punkt 3: Kvinnan har i sin anmälan uppgett att mannen slagit henne i huvudet med något och slagit henne med en vas på foten och benet. Under rättegången uppger kvinnan att hon minns att mannen slagit henne med en vas några gånger och att hon länge haft ont i fotleden. Hon säger att hon vid några tillfällen slagit tillbaka men bara för att försvara sig. *Mannen* erkänner i anmälan att han slagit henne i huvudet med ljusstaken men att det var i självförsvar då kvinnan innan slagit honom i pannan med den och hotat honom med stryk. Under rättegången säger mannen att han kan ha gjort det åklagaren påstår, men att han inte har några direkta minnen från händelsen. De två *polisassistenter* som åklagaren kallat som vittnen uppger att kvinnans fotled var skadad och att hon blödde från huvudet. Både hon och mannen var kraftigt berusade och upprörda. Kvinnan ville inte göra en anmälan eller uppsöka sjukhus men polisen ansåg situationen så allvarlig att mannen anhölls. *Tingsrätten* konstaterar att det inte kan fastställas vem som slog först men att kvinnan av polisen bedömdes som svårt skadad. *Tingsrätten* bedömer att mannens våld – även om han skulle haft rätt till nödvärn – varit uppenbart oförsvarligt och av allvarlig art, och att **misshandeln** därför inte kan bedömas som ringa. *Tingsrättens* samlade bedömning formuleras i domen så här: ”De brott [mannen] övertygats om är av allvarlig art. [Han] har vid upprepade tillfällen misshandlat en till honom närstående kvinna. Enligt tingsrätten finns det inte utrymme för någon annan påföljd än fängelse. Med hänsyn till att det förflutit relativt lång tid sedan brottet begicks kan strafftiden reduceras till fyra månader.”

Domslut

Mannen döms för misshandel och olaga hot. Påföljd: Fängelse fyra månader och skadestånd: 35 000 kr

Kommentarer

Det finns uppgifter om att kvinnan misshandlats omkring 50 gånger, att polisen kommit vid 30-40 tillfällen och att kvinnan uppsökt sjukhus vid 5-6 tillfällen. Här kan ifrågasättas varför åklagaren väckt åtal för misshandel och olaga hot och inte grov kvinnofridskränkning. Vidare anger tingsrätten i sin bedömning att brotten är av *allvarlig art* och att mannen vid *upprepade tillfällen* misshandlat en till honom *närstående kvinna*. De krav som finns för att brottet grov kvinnofridskränkning ska vara uppfyllt är att det antingen ska vara frågan om allvarlig brottslighet eller upprepad brottslighet. I detta fall uttalar tingsrätten att det handlar om såväl upprepad som allvarlig brottslighet.

4.5 Fall 5

Obs! Kommentarer från kvinnojour saknas i denna dom.

Bakgrundsbeskrivning i domen

Paret träffades 1993 och flyttade ihop. 1998 flyttade kvinnan till egen lägenhet men paret fortsatte förhållandet.

Domskäl och rättens bedömning

Åtalet omfattar fem fall av **misshandel** och åtta fall av **ofredande**. Mannen erkänner en misshandel och ett ofredande. Av övriga gärningar har han uppgett att han varken kan erkänna eller förneka respektive förnekad.

Kvinnan berättar att parets förhållande fungerade bra de första månaderna men att mannen sen började ha synpunkter på allt hon gjorde och vara svartsjuk på alla män. Han började förnedra henne på olika sätt, även offentligt, bl a genom att slå henne. Hon blev misshandlad, dock ej med knytnävslag, 5-10 gånger per år. Ofredandet bestod bl a av en stor mängd telefonsamtal med sexuell innebörd. Hon har flera gånger uppsökt läkare för skador hon fått av mannens misshandel men då mannen var med vid läkarbesöken ljög hon om orsaken till skadorna, fram till jultiden 2001. Några månader senare kom hon i kontakt med kvinnojouren och i juli 2002 gjorde hon anmälan. Kvinnan har uppgett att hon genom misshandeln orsakats bland annat benbrott och ärr i munnen och på ryggen. Hon har kontakt med kurator och äter lugnande och antidepressiv medicin.

Om parets förhållande uppger *mannen* att det var destruktivt och att han flera gånger försökt göra slut, men att kvinnan då hotade att ta livet av sig. Det stämmer att han varit svartsjuk och kontrollerande men detta beror på kvinnans beteende då han i tidigare förhållandet inte känt svartsjuka. Båda två drack för mycket alkohol. Det stämmer att han kallat henne hora och även förolämpat henne offentligt.

Tingsrätten tar i sin bedömning upp att kvinnan berättat på ett "gripande och trovärdigt sätt" och att hennes berättelse i stora drag stöds av det mannen uppgett. Då en av gärningarna utspelade sig i oktober 1998 bör denna, med hänsyn till hur bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning såg ut innan lagändringen 1 januari 2000, rubriceras som ofredande och inte ett led i grov kvinnofridskränkning. Då mannen inte erhållit del av åtalet för ofredandet inom två år efter gärningen är den preskriberad. I fyra av de åtalade misshandelsgärningarna konstaterar tingsrätten att den dagbok där kvinnan utförligt redogjort för gärningarna inte åberopats som bevisning. Då varken mannen eller kvinnan minns händelserna kan åtalet i dessa delar inte anses styrkt. Genom kvinnans berättelse står det klart att mannens gärningar utgjort ett led i en systematisk kränkning av henne, samt varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla. Mannen ska därför dömas för grov kvinnofridskränkning. Frivården yttrar att mannen lever under ordnade förhållanden och är lämplig för samhällstjänst. Tingsrätten anser dock att med hänsyn till brottslighetens art kan någon annan påföljd än fängelse inte komma i fråga. Mannen döms också att betala skadestånd på grund av de fysiska och psykiska skador han orsakat kvinnan.

Domslut

Mannen döms för **grov kvinnofridskränkning**. Påföljd: **Fängelse 8 månader** och **skadestånd 77 000 kr**.

Kommentarer

Kvinnans **dagboksanteckningar åberopades inte som bevisning** vid huvudförhandlingen, vilket innebar att rätten inte kunde ta hänsyn till materialet. Detta gjorde att fyra fall av misshandel inte kunde styrkas. Att åklagaren inte åberopade dagboksanteckningarna som bevisning kan starkt ifrågasättas.

Kvinnan berättar att hon vid flera tillfällen uppsökt läkare för de skador hon fått av mannens misshandel, men att hon ljög om orsaken till dem då mannen var närvarande vid läkarbesöken. Att **inga läkarjournaler** finns med som bevisning kan antingen bero på att åklagaren inte begärt in dessa, eller att läkaren inte dokumenterade någon misstanke om misshandel. Påpekas kan att sjukvården har ett ansvar att vara uppmärksamma på att skador kan ha orsakats av våld.

En av åtalspunkterna, ofredande, hann **preskriberas**. Läs mer om problem kring preskription under fall 2.

Något som är ovanligt med detta fall är att det är frågan om relativt **”lindrig brottslighet”**. Att mannen ändå döms för grov kvinnofridskränkning kan tolkas som att tingsrätten tagit fasta på rekvisitet ”led i upprepad kränkning”. Man kan dock inte bortse ifrån att mannen också erkände en del av gärningarna och att detta antagligen bidrog till den fällande domen.

4.6 Fall 6

Bakgrundsbeskrivning i domen

Paret träffades omkring 1998 . De har inga gemensamma barn men mannens barn från ett tidigare förhållande har periodvis bott med dem. Förhållandet upphörde i november 2006 då kvinnan lämnade mannen. I januari 2007 anmälde hon honom för **misshandel**.

Domskäl och rättens bedömning

Åtalet rör tre händelser. Parterna ger olika versioner om vad som utspelats. *Kvinnan* berättar om svartsjuka, hot och våld. *Mannen* förnekar att något sådant ägt rum men uppger att de grälat och att han varit upprörd. Han har dock vidgått att han vid samtliga tillfällen knuffat eller tryckt undan henne, men syftet med detta har inte varit att orsaka skada utan att undkomma henne. Han har inte lämnat någon förklaring till hennes uppgifter i övrigt. *Tingsrätten* tar bland annat upp följande i sin bedömning:

- ”Såsom ofta är fallet vid våld inom relationer föreligger inte några direkta vittnesiakttagelser eller teknisk bevisning. Avgörande vid bedömningen i dessa fall är att bedöma målsägandens trovärdighet och tillförlitligheten i hennes uppgifter i belysning av vad som i övrigt framkommit.”
- Kvinnan har berättat på ett sätt som framstår som självupplevt och trovärdigt. Hon har varit detaljerad och det finns god överensstämmelse mellan berättelsen i förundersökning

respektive rättegången. Hennes uppgifter vinner visst stöd av den skriftliga bevisning som finns.

- Vittnenas uppgifter utgörs både av egna iakttagelser och sådant de fått återberättat av kvinnan. De senare utgör alltså andrahandsinformation vilket fordrar viss försiktighet vid bedömningen. Vittnenas egna iakttagelser stöder kvinnans berättelse.
- Det har inte framkommit något som ger anledning att misstänka att kvinnan falskeligen skulle vilja anklaga mannen för brott. Hon har framstått som återhållsam i sin berättelse och tycks i någon mån hysa känslor för mannen.

Tingsrätten finner att kvinnans uppgifter vinner sådant stöd av vittnena och utredningen i övrigt att hennes berättelse skall ligga till grund för bedömningen, och att det är ställt utom rimligt tvivel att mannen har utövat det våld som åklagaren påstått. Det är också utrett att våldet skett uppsåtligt, dock med ett undantag. Tingsrätten skriver att det våld kvinnan utsatts för "inte varit obetydligt och det har orsakat såväl smärta som vissa, om än inte bestående, fysiska skador. Våldet har riktats mot en närstående kvinna, delvis i hennes hemmiljö. Det finns vid en samlad bedömning inte utrymme för att i något av fallen bedöma misshandeln som ringa."

När det gäller påföljden anser tingsrätten att mannens brott är sådana att påföljden i många fall måste bestämmas till fängelse. Dock anses det sammantagna straffvärdet inte högre än att ett fängelsestraff kan ersättas av en icke frihetsberövande påföljd i form av villkorlig dom, under förutsättning att denna ges tillräcklig skärpa genom en föreskrift om samhällstjänst. "Vid bestämmandet av det s.k. alternativstraffet och antalet timmar samhällstjänst skall beaktas att det utan den tilltalades förskyllan har förflutit en anmärkningsvärt lång tid från gärning till lagföring."

Domslut

Mannen döms för **misshandel**. Påföljd: **Villkorlig dom med samhällstjänst 75 h och skadestånd 20 000 kr.**

Kvinnojourens kommentarer

Mannen köpte in sig i kvinnans gård som gått i arv. Hon hade sedan inte ekonomisk möjlighet att köpa ut honom. Gården såldes på exekutiv aktion där mannen stod som köpare. Strax därefter sålde mannen gården. Kvinnan drog på sig stora advokatkostnader i sina försök att undvika att förlora gården.

Kvinnojouren kom förstå gången i kontakt med kvinnan i oktober 2004 i samband med våldshändelse. Kvinnan dokumenterade sina skador hos en läkare. Nästa kontakt med jouren skedde i december 2006, då kvinnan berättade om flera fall av fysiskt, psykiskt och ekonomiskt våld. Jouren rådde henne att polisanmäla och hade kontakt med henne fram till rättegången 2 ½ år senare. Under denna tid hann en åtalspunkt preskriberas. Väntan på rättegången och att "inget hände" var jobbigt för kvinnan som tidvis tvingades sjukskriva sig på grund av att hon mådde dåligt. Efter att kvinnan lämnat mannen fortsatte han att trakassera henne. Hon har gjort flera polisanmälningar och ansökt om besöksförbud, vilket hon fick beviljat men inte förlängt då åklagaren inte ansåg att det fanns skäl för detta. Senast i juni 2010 körde mannen sin bil rakt mot kvinnan vid en bensinmack så att hon fick kasta sig undan för att inte bli påkörd.

Kommentarer

Att en av åtalpunkterna hann **preskriberas** är inte ovanligt när det gäller grov kvinnofridskränkning. Läs mer under fall 2.

I detta fall var kvinnan även utsatt för **ekonomisk brottslighet**. Denna typ av brottslighet ingår inte som en del av brottet grov kvinnofridskränkning eftersom det brottet tar sikte på fysiskt och psykiskt våld. Däremot visar Brå att ekonomisk brottslighet såsom tillgreppsbrott och skadegörelse är vanligt förekommande när det gäller mäns våld mot kvinnor.⁵⁰ Även kvinnojourernas erfarenhet visar att det finns gärningar som kvinnor utsätts för i våldsrelationer som inte är kriminaliserade överhuvudtaget eller finns med i BrB 3, 4 eller 6 kap. Förslag finns på att låta fler brott ingå i brottsrubriceringen (se diskussion i del 5).

4.7 Fall 7

Obs! Kommentar från kvinnojour saknas i denna dom.

Bakgrundsbeskrivning i domen

Paret gifte sig 1992 och har två tonåriga barn. Paret separerade 2009 och är numera skilda. Både kvinnan och mannen beskriver relationen som "skakig" och att den försämrats efter att mannen dömts för rattfylleri och kvinnan krävt att han skulle dricka mindre.

Domskäl och rättens bedömning

Nio händelser mellan januari och juni 2009 tas upp i domen. *Kvinnan* berättar om aggressivt beteende i form av **hot** och **våld**; mannen har hotat att skada och döda henne, knuffat henne och slagit henne i huvudet. Barnen har varit med vid några av händelserna, bland annat berättade sonen att mannen sagt att han skulle döda hans mamma. Hon har tidvis inte vågat bo i sitt hem då mannen kommit dit efter att han flyttat och hotat och skadat henne. *Mannen* uppger att de bråkade, att han skällt och hävt ur sig saker. Han erkänner att han knuffat henne samt "duttat" henne i huvudet. Han minns inte alla händelser som tas upp och uppger att han varit påverkad av alkohol de flesta tillfällen. Han erkänner att han vid ett tillfälle sagt till sonen att han skulle döda kvinnan.

Tingsrätten anser att kvinnans berättelse ger ett starkt intryck av att vara självupplevd. Hon har varit detaljerad och måttfull och sammantaget gett ett trovärdigt intryck. Att mannens skildring framstår som mindre trovärdig är dock inte tillräckligt för fällande dom. Men då vittnesmål stödjer kvinnans berättelse på många punkter finner rätten att det är ställt utom rimligt tvivel att mannen gjort sig skyldig till de åtalade gärningarna. När det gäller huruvida brotten ska bedömas som grov kvinnofridskränkning konstaterar rätten att det varit fråga om ett flertal kränkande övergrepp med tidsmässigt samband. Även om ingen av gärningarna varit av allvarligt slag har de varit kränkande och så många att de anses ha utgjort ett led i upprepad kränkning. Rätten finner att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada kvinnans självkänsla och att mannen därför ska dömas för grov kvinnofridskränkning. I sin bedömning skriver rätten vidare att det "framstår som uppenbart att [mannen] begått gärningarna på grund av att han varit besviken och arg på [kvinnan] på grund av hennes agerande i samband med att deras relation avslutats."

⁵⁰ Brå 2000:11, s. 21

När det gäller påföljden konstateras att mannen inte är tidigare dömd samt att frivården yttrat att mannen har en riskfylld överkonsumtion av alkohol samt uppgivit att han periodvis haft svårt att hantera ilska och aggressivitet i relationen. Med beaktande av att gärningarna inte varit av så allvarligt slag bestämmer tingsrätten påföljden enligt frivårdens förslag, nämligen skyddstillsyn med särskild behandlingsplan (IDAP). Målsättningen med denna behandling är enligt domen att "mannen ska få kunskap om alternativa handlingsmönster som inte är våld eller övergrepp och ska förmås ta ansvar för det våld han utövat i relationen och påbörja en förändring avsitt beteende."

Domslut

Mannen döms för **grov kvinnofridskränkning**. Påföljd: **Skyddstillsyn med särskild behandlingsplan**.

Kommentarer

Mannen erkänner att han **inför parets son hotat** att döda kvinnan. Att barn är närvarande anses som en försvårande omständighet när det gäller påföljdsbestämmelsen enligt BrB 29 kap 2 §. Om detta nämns dock inget i tingsrättens bedömning.

Däremot gör rätten en tolkning av **mannens motiv** då de beskriver att hans gärningar orsakats av att han varit arg och besviken på kvinnan på grund av hennes agerande i samband med deras separation. Att rätten kommenterar detta kan ifrågasättas eftersom det är gärningens karaktär som ska bedömas och inte omständigheter som ligger vid sidan av denna. Se diskussion i avsnitt 5 om att mannens ansvar för våldet förminskas när en del av ansvaret för det inträffade läggs på kvinnan.

5 DISKUSSION

Statistiken visar att utvecklingen tycks gå mot att allt fler kvinnofridsbrott vid anmälan "fångas upp" av brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning. Fortfarande anmäls dock bara omkring 20-25% av våldet mot kvinnor i nära relationer och diskrepansen mellan antal anmälda fall och antal lagförda personer är stor. De rättsfall som beskrivits i den här rapporten visar på några av svårigheterna med att få personer lagförda för brottet. Vad är det då som är så problematiskt med brottet grov kvinnofridskränkning?

Det övergripande problemet kan sammanfattas till att könsmaktsperspektivet inte fått genomslag i rättstillämpningen. Vi ser detta på flera nivåer:

Kriminaliseringsnivån

A Kvinnofridsbrottet har lagtekniskt utformats som det avvikande fridskränkingsbrottet

Som angavs i avsnitt 2 ansåg kvinnovåldskommissionen att bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning skulle placeras i första stycket i paragrafen avseende fridskränkingsbrotten, för att synliggöra att brottet är könsspecifikt. Detta blev dock inte fallet utan grov kvinnofridskränkning beskrevs i paragrafens andra stycke. Enligt vanlig

lagstiftningsteknik, med huvudregel och undantag, innebär detta att mäns våld mot kvinnor beskrivs som ett undantag. När *normen är den könsneutrala individen osynliggörs att brottet är såväl könsspecifikt som strukturellt*. Kommissionens ambition att grunda brottet i könsmaktsordningen fick därmed inte genomslag vid kriminaliseringen. Flera av de problem som idag förekommer på domsnivå hade kunnat undvikas om man följt kvinnovåldskommissionens förslag om att beskriva de könsspecifika gärningarna i paragrafens första stycke.

Domsnivån

B Våldet ses som individuellt snarare än strukturellt

Man kan i flera domar se att rätten beaktar att det pågått en konflikt mellan parterna. I fall 1 påkallade tingsrätten försiktighet vid bedömningen av målsägandes utsaga eftersom det pågått en vårdnadstvist mellan parterna. I RH 2004:48, där svåra frågor rörande bodelning och vårdnad orsakat ordväxling och konfrontationer, ansågs gärningarna inte varit ägnade att allvarligt skada hustruns självkänsla. I fall 7 skriver tingsrätten i sin bedömning att mannens gärningar orsakats av hans ilska och besvikelse i samband med separationen, och i RH 2008:7 kan man läsa att mannens misshandel utlöstes av att kvinnan inte kommit hem från sin väninna.

I dessa fall har olika typer av *konflikter setts som förmildrande omständigheter* vid brottsrubricering, gradindelning och bedömning av straffvärde, trots att det är gärningarnas karaktär som i första hand ska bedömas och inte faktorer som ligger vid sidan av dessa.

När våld konstrueras som bråk påverkas tre aspekter av våldet; graden av ömsesidighet, våldets allvarlighetsgrad och ansvaret för våldet. Eftersom bråk bygger på ömsesidighet *kommer kvinnan att ses som medagerande*. Gränsen för vem som är gärningsman och vem som är offer blir otydlig, vilket leder till att inte endast en av parterna kan ansvara för våldet och att våldet ses som en vardaglig företeelse i en parrelation.⁵¹ Istället för att fokusera på mannens beteende hamnar fokus på båda parternas beteenden. Kvinnans beteende bedöms alltså i relation till mannen och hans reaktion framställs därför som förståelig.⁵² Det medför att brottsoffrets, det vill säga kvinnans, beteende och agerande i stor utsträckning avgör gärningsmannens skuld.⁵³ När man på detta sätt verkar glömma bort att det är mannens val att utöva våld och att våldet därmed är dennes ansvar blir den straffrättsliga skuld- och ansvarsfrågan mycket problematisk. Dessa omständigheter ger uttryck för att könsmaktsperspektivets strukturella analys av våldet inte fått genomslag i rättstillämpningen.

Att meningsskiljaktigheter och konflikter kan utgöra förmildrande omständigheter som innebär att fridkränkningshandlingar inte bedöms som sådana måste anses vara fullständigt oacceptabelt och gå emot lagstiftarens syfte med bestämmelsen. Detta synsätt underminerar samhällets förståelse för mäns våld mot kvinnor som ett strukturellt samhällsproblem, något som medför att rådande attityder bibehålls och förändring uteblir.

⁵¹ Burman: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 323

⁵² Burman: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 374

⁵³ Burman: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 393

Att mäns våld mot kvinnor betraktas som ett problem på individnivå har också visat sig genom att det endast finns två fall där man beaktat könsmaktsperspektivet på det sätt som avsågs i förarbetstexterna. I NJA 2003 s. 144 fanns uttryck för ett sådant perspektiv som dock tog sikte på icke-kriminaliserade handlingar, nämligen kontrollerande beteende från mannens sida som ett försök att styra och begränsa kvinnans kontakter med omvärlden. Minoriteten av domarna i RH 2004:48 gav också uttryck för ett sådant perspektiv, men då på kriminaliserat våld där mannens syfte med våldet beskrevs som att kontrollera kvinnan genom att förmå henne att återuppta relationen med honom och i övrigt handla efter hans önskemål. I båda dessa fall innefattades omständigheter som kan anses uppfylla rekvisitet ägnat att allvarligt skada kvinnans självkänsla.

Det är anmärkningsvärt att könsmaktsperspektivet inte förekommer oftare eftersom både kvinnovåldskommissionen och regeringen var tydliga med detta perspektiv i förarbetena. En möjlig förklaring är att man har kriminaliserat ett strukturellt samhällsproblem med könsmaktsordningen i fokus, medan det i rättstillämpningen är en individs gärningar som ska bedömas.

C Bristande förståelse för normaliseringsprocessen

Flera av rättsfallen visar att man inte tar hänsyn till väletablerad kunskap om hur våld i nära relationer ser ut och hur det påverkar offret.

Åtalspunkter hinner preskriberas. Brottet grov kvinnofridskränkning kriminaliserar de upprepade kränkningar som mäns våld mot kvinnor ofta innebär. Brottet utgår från en förståelse av normaliseringsprocessen, enligt vilken kvinnan med tiden internaliserar våldet. Detta innebär att hon under lång tid kan leva med våld och andra kränkningar utan att vara medveten om att hon är utsatt för ett brott. Kvinnojourernas erfarenhet är att det är först när kvinnan lämnat mannen som hon anmäler brotten. Vid det laget har det ofta gått lång tid sen åtminstone en del av dem ägt rum, vilket medför att de redan kan vara preskriberade – eller hinner preskriberas innan åtal väcks. Vi ser exempel på detta i fall 2, 5 och 6.

Det man ville åstadkomma med kriminaliseringen av grov kvinnofridskränkning var att uppmärksamma och lagföra det som kan beskrivas som en process av systematiska och upprepade kränkningar, inte de enskilda gärningarna var för sig. De enskilda gärningar som ingår i grov kvinnofridskränkning ska ha begåtts under viss tid där den yttersta gränsen är den preskriptionstid på tio år som stadgas i BrB 35 kap. 1 §. Dock består ju brottet grov kvinnofridskränkning av självständigt straffbelagda gärningar som preskriberas särskilt, enligt varje enskild straffskala. Det innebär att en brottslig gärning som ingår i grov kvinnofridskränkning kan preskriberas tidigare, redan efter två eller fem år, jämfört med kvinnofridsbrottet som preskriberas efter 10 år (BrB 35 kap. 1 §).⁵⁴

Att underbrott hinner preskriberas underminerar lagstiftarens syfte med bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning och försvårar lagföring av gärningsmännen. Med nuvarande preskriptionsregler finns det inte alltid möjlighet till en samlad bedömning, något som var avsikten med lagstiftningen.

⁵⁴ Prop. 1997/98:55, s. 131-132.

Gärningar måste specificeras i tid och rum. I kvinnofridspropositionen poängterades att de enskilda gärningar som begåtts måste preciseras till sin karaktär men att det inte ska vara nödvändigt för den våldsutsatta kvinnan att tidsmässigt ange varje handling i detalj. Detta är dock något som inte slagit igenom i rättstillämpningen. Det kommer till uttryck dels i NJA 2004 s. 437 där Högsta domstolen ansett att hela åtalet inte kan vara ospecificerat utan menade att vissa detaljerat beskrivna och tidsbestämda gärningar måste finnas med, men att man därutöver kunde åberopa ytterligare gärningar av likartat slag som begåtts under en viss tidsperiod där tid och plats skulle kunna hållas öppet. Dels i NJA 2003 s. 144 där Högsta domstolen angav att det inte var nödvändigt att precisera och individualisera varje gärning till exakt tid och rum men att några konkreta gärningar skulle specificeras.

Det kan ifrågasättas varför Högsta domstolen inte dömer enligt lagstiftarens intentioner. Detta har dock sin förklaring i att ändamålstolkningar – att döma enligt lagstiftarens vilja, det vill säga i detta fall att *inte* behöva specificera gärningarna i tid och rum – är något som principiellt sett inte är tillåtna inom straffrätten. Ändamålsargument måste vika för viktigare intressen såsom rättssäkerhet: Den åtalade måste veta vad han är åtalad för och när och hur de åtalade gärningarna ska ha skett.⁵⁵ Risker med detta är dock att helhetsperspektivet går förlorat och att kraven på såväl kvinnans berättelse som bevisning blir orimliga.

Det krävs vittnen och dokumentation av skador. I fall 1, där åtalet rörande grov kvinnofridskränkning ogillades, ansågs kvinnans trovärdighet försvagas genom avsaknaden av åsyna vittnen och dokumentation. Att kräva sådan bevisning är anmärkningsvärt med tanke på den kunskap som idag finns om att våld i nära relationer *dels* ofta äger rum i hemmiljö där vittnen sällan finns, *dels* att offret genom normaliseringsprocessen inte inser att hon blir utsatt för något brottsligt och därmed vare sig berättar om det för andra eller får skador dokumenterade.

Alla relevanta underbrott är inte kriminaliserade/täcks av BrB kap 3,4 eller 6. Ett syfte med införandet av brottet grov kvinnofridskränkning var att synliggöra att mäns våld mot kvinnor innefattar många olika typer av våld. Bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning kom dock bara att omfatta brott i BrB kap 3,4 och 6. Detta kan innebära att flera av de brottsliga gärningarna som kvinnan utsatts för inte kan ingå i åtal för grov kvinnofridskränkning. Detta såg vi exempel på i fall 6 där kvinnan utsatts för ekonomisk brottslighet. Det finns också gärningar, ofta av mer psykisk karaktär, som inte är kriminaliserade över huvud taget.

Kvinnovåldskommissionen föreslog att en del psykiskt våld skulle kriminaliseras, t ex diffusa hot och kontrollerande beteenden som att förbjuda offret att träffa släkt och vänner.⁵⁶ I kvinnofridspropositionen diskuterades frågan om huruvida brott i BrB 5 kap. (om ärekränkning) också skulle omfattas av brottet grov kvinnofridskränkning. Det avfärdades dock med motiveringen att de brotten i princip kräver att målsägande väcker enskilt åtal

⁵⁵ Jareborg: *Allmän kriminalrätt*, s. 113

⁵⁶ SOU 1995:60, s. 308

och den praktiska nyttan i att låta dessa brott ingå ansågs därmed begränsad.⁵⁷ Detta synsätt kan ifrågasättas eftersom brott mot 5 kap. BrB är vanligt förekommande när det gäller mäns våld mot kvinnor, liksom ekonomisk brottslighet såsom tillgreppsbrott och skadegörelse.⁵⁸

För att ge kvinnor som utsatts för våld i sin relation ett bättre rättsligt skydd behöver fler gärningar ingå i bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Inför den utredning av fridskränkingsbrotten som regeringen ska presentera i maj 2011 uttrycker justitieminister Beatrice Ask en liknande ambition: ”- Det kan finnas anledning att låta fler brottstyper ingå i de brott som kan omfattas av bestämmelsen. Idag omfattas till exempel inte överträdelse av besöksförbud.”⁵⁹

D Bristande förståelse för brottskonstruktionen

Åtal och domar avser enskilda brott i stället för grov kvinnofridskränkning och det är grövre och inte lindrigare brottslighet som är uppe för bedömning. Syftet med att införa brottet grov kvinnofridskränkning var att komma åt de upprepade kränkningar som kvinnor som lever med våld i sin relation utsätts för, således även mildare former av kränkningar. I förarbetena står ingenting om att våldet ska vara av en viss grad, utan det väsentliga är brottslighetens karaktär. I rättspraxis har det dock visat sig att det ofta är grövre brottslighet som tas upp i rättegång.

Denna problematik uttrycks i fall 2, 3 och 4. I fall 2 rörde det sig om mycket grovt och omfattande våld av såväl psykisk, fysisk som sexuell karaktär. Mannen blev fälld för både grov kvinnofridskränkning och grov våldtäkt, däremot fick en misshandel som ”närmade sig” att rubriceras som grov ingå i grov kvinnofridskränkning. I fall 3 väcktes åtal för misshandel och olaga hot trots att polisen uppgav att det handlade om grov kvinnofridskränkning. Misshandeln utgjordes av 4-5 skallningar, vilka tingsrätten utifrån de ”förhållandevis begränsade” skador kvinnan fått ansåg inte kunde ha varit ”så hårda som skallningar brukar vara.” Även i RH 2003:11 lades stor vikt vid de fysiska skadorna. I fall 4 finns uppgifter om att kvinnan misshandlats vid 50 tillfällen, att polisen ingripit 30-40 gånger och att hon uppsökt sjukhus 5-6 gånger. Tingsrätten angav att brotten var av allvarlig art och att mannen vid upprepade tillfällen misshandlat en till honom närstående kvinna. Åtal väcktes dock bara för misshandel och olaga hot.

Att det är grövre brott som ingår i åtal för grov kvinnofridskränkning framkommer också i en Brårappport enligt vilken de vanligaste gärningarna som ingått i åtalet grov kvinnofridskränkning har varit misshandel och olaga hot.⁶⁰ Gärningar som tas upp i åtal angående grov kvinnofridskränkning har med andra ord i praktiken varit av allvarligare och inte lindrigare slag, tvärt emot lagstiftarens avsikt vid införandet av bestämmelsen. De män

⁵⁷ Prop. 1997/98:55, s. 79-80. Att väcka enskilt åtal innebär att målsäganden själv ska föra sin talan under rättegången och stå för eventuella kostnader i samband med rättegången. För att åklagaren skall ta upp målet (allmänt åtal) och staten därmed står för kostnaderna krävs att särskilda skäl föreligger och att det anses påkallat ur allmän synpunkt.

⁵⁸ Brå 2000:11, s. 21.

⁵⁹ <http://www.regeringen.se/sb/d/13125/a/146389> (100629)

⁶⁰ Brå 2000:11, s. 26

som döms har gjort sig skyldiga till förhållandevis allvarliga brott, vilka hade ett högt straffvärde redan innan grov kvinnofridskränkning infördes.

Polis och rättsväsende måste leva upp till lagens intention att rubricera relevanta fall som grov kvinnofridskränkning och inte misshandel, olaga hot etc.

Sammanfattande problematik

Att de gärningar som vanligen ingår i åtal för grov kvinnofridskränkning är av det grövre slaget (misshandel, olaga hot) var inte avsikten när brottet infördes. Tanken var att brottet skulle kunna utgöras av flera lindriga brott, vilka inte nödvändigtvis behövde specificeras i tid och rum. Denna intention grundade sig i kunskap om hur våld i nära relation ser ut (de enskilda våldshändelserna kan vara lindriga men det straffvärda består i att de utgör ett led i en *upprepad* kränkning) och hur offret påverkas av det (att leva med våld under lång tid innebär psykiska påfrestningar som försvårar att koppla enskilda händelser till en viss tid och plats). Dock visar domar att det krävs att våldet varit både grovt och specificerat i tid och rum för att en person ska lagföras för grov kvinnofridskränkning.

Lagstiftaren har försökt införa en lagstiftning (kriminaliseringsnivån) med ett könsperspektiv i fokus, eftersom man uppfattat att mäns våld mot kvinnor grundar sig på dagens könsmaktsordning. Att kriminalisera ett strukturellt samhällsproblem i ett straffsystem som fokuserar på individuella gärningar har visat sig problematiskt i rättstillämpningen (domsnivån). En förklaring är att straffrätten bedömer en individuell gärning/kränkning och inte tar hänsyn till de strukturella aspekter som könsmaktsordningen innefattar.

Sammanfattningsvis kan man alltså dra slutsatsen att målet med införandet av brottet grov kvinnofridskränkning inte har uppnåtts. Enligt Kvinnovaldscommissionen skulle brottets syfte vara att belysa den psykiska terror som våldsutsatta kvinnor upplever, att understryka att de straffbara gärningarna inte nödvändigtvis skulle behöva preciseras till tid och rum, och att synliggöra att gärningarna ingår i ett led i en våldsprocess. Helheten skulle bli tydlig för rättstillämparen, vilket inte kan anses ha uppnåtts i rättspraxis. Att kvinnan har levt i en vardag präglad av kränkningar och fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld osynliggörs när gärningsmän döms för enskilda brott som misshandel och olaga hot. Dessutom medför denna rättstillämpning att brottets syfte, att markera att straffrättslig lagstiftning både kan och bör användas för att motverka mäns våld mot kvinnor, inte uppfylls. Att bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning inte används leder dels till att den enskilda kvinnans upplevelser förminskas, dels till att hela problematiken med mäns våld mot kvinnor inte uppmärksammas som det samhällsproblem det är.

6 REFERENSER

Offentligt tryck

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid

Prop. 1998/99:145 Ändring av fridskränkingsbrotten

SOU 1995:60 Kvinnofrid.

Ds 2007:1 Preskription vid allvarliga brott YTTRANDE 2007-08-17 från Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks

Litteratur

Berglund, K: *Straffrätt och kön*, (2007), Uppsala

Burman, M: *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, (2007), Uppsala

Eriksson, M (red): *Barn som upplever våld*, Gothia Förlag (2007), Stockholm

Holmberg, C & Enander, V: *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*, Kabusa böcker, (2005), Ystad

Holmqvist, L, Leijonhufvud, M, Träskman, P O, Wennberg, S: *Brottsbalken en kommentar Del I (1-12 kap.)* (2009), studentutgåva 6, Stockholm.

Jareborg, N: *Allmän kriminalrätt*, (2001), Uppsala

Lundgren, E: *Våldets normaliseringsprocess*, (2004), Roks, Stockholm

Sundén, A: "Den som verkar vettigast vinner" i *Den onda cirkeln: Om brottsoffer, genus och rätten*, Granström, G (red) (2004), Uppsala, s. 19-52

Wennberg, S: "Grovt kvinnofridskränkning – en problematisk brottskonstruktion", (2000) *SvJT*, s. 792-804.

Övrigt

Brandt, H: *Grovt kvinnofridskränkning - Om problem vid rättstillämpning av rekvisitet "led i upprepad kränkning"*, examensuppsats vid juridiska institutionen i Uppsala av Hanna Brandt vårterminen 2010

Brå 2000:11 *Grovt kvinnofridskränkning En kartläggning*

Brå 2008:23 *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*

Brå: Kodning av brott vid anmälningar respektive misstankar om brott, version 6.4, reviderad 10 juli 2009

Internetkällor

http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=2&id=37 (100614)

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=2&module_instance=21 (100624)

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=157&module_instance=21 (100624)

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/Kvinnofrid.pdf> (2010-02-10). Nordborg, G: Kvinnofrid - att förstå bakgrunden till mäns våld mot kvinnor och dess effekter

<http://www.regeringen.se/sb/d/13125/a/146389> (100629)

Rättsfall

NJA 1999 s. 102

NJA 2002 s. 144

NJA 2003 s. 144

RH 2003:11

NJA 2004 s. 437

RH 2004:48

RH 2006:29

RH 2008:7

Bilaga 1: Brås definitioner av begrepp i kriminalstatistiken

Anmälda brott

I statistiken över anmälda brott redovisas samtliga händelser som anmälts och registrerats som brott hos polis, tull och åklagare i landet. Det betyder bland annat att även anmälda händelser, som efter en avslutad utredning visar sig inte vara brott eller där brott inte kan styrkas, ingår i statistiken. Dessa gärningar utgör dock endast några procent av de anmälda brotten årligen.

Uppklarade brott

Uppklarade brott innebär brott som polisen, tullen och åklagarna klarlagt och åtgärdat. Ett klarläggande behöver dock inte betyda att man har bundit en gärningsman till brottet utan anger endast att ett brott har fått ett "polisiärt klarläggande". Till exempel betecknas en anmäld händelse som avskrivs med beslutet "brott kan inte styrkas" som ett uppklat brott. Denna typ av uppklaringsbeslut kallas ibland för *teknisk uppklaringsbeslut* av brott. Brott som klaras upp genom att åklagaren tar ett beslut i åtalsfrågan (beslut om att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse) benämns i sin tur *personuppklarade brott*.

För att beskriva utvecklingen av uppklarade brott redovisas även två mått i statistiken: *uppklaringsprocent* och *personuppklaringsprocent*. Uppklaringsprocenten definieras som kvoten mellan antalet uppklarade brott och antalet anmälda brott samma år uttryckt i procent. Personuppklaringsprocenten definieras på motsvarande sätt som kvoten mellan antalet personuppklarade brott och antalet anmälda brott samma år uttryckt i procent. Uppklaringsprocenten används ofta som ett mått på polisens och åklagarnas förmåga att klara upp brott. Om man vill mäta i vilken utsträckning de lyckas binda gärningsmän till de brott som anmäls är dock personuppklaringsprocenten ett lämpligare mått.

Lagförda personer

I statistiken över personer lagförda för brott redovisas de lagföringsbeslut mot personer som under ett kalenderår funnits skyldiga till brott. Med ett beslut om lagföring avses i statistiken fällande domslut i tingsrätt eller lagföringsbeslut utanför domstol, det vill säga av godkänt strafföreläggande eller meddelad åtalsunderlåtelse.

En enskild person kan lagföras vid flera tillfällen under ett år. I statistiken redovisas en lagförd person för varje enskilt lagföringsbeslut som denne står för under referensperioden. Detta betyder att om flera personer ingår i samma lagföring redovisas varje person som en enhet för sig i statistiken.

Statistiken omfattar samtliga fällande domar i tingsrätten, oavsett om domen vunnit laga kraft eller överklagats till högre instans. Detta innebär att ett fällande domslut i tingsrätten som ändrats till frikännt i högre instans kommer att ingå i statistiken över lagförda personer. Huvudparten av domsluten har vunnit laga kraft. Personer som efter ett frikännande i tingsrätten har fällts för brott i högre instans ingår inte i statistiken.

Källa: http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=4 (100625)

Hornsgatan 66, 1 tr • 118 21 Stockholm • Tfn +46 8 442 99 30 • Fax +46 8 612 73 25 • info@roks.se • www.roks.se